

יון מצולה

המרבבה לספר גזרות והמלחמות שהיו במדינת רוסיה וליטא ובפולין הסהוללה ומאיוזה סבה התחילה שמרדו היונים במלכות והתחברם ליושבי קרר בני עולה, גם יבואר בו כל הנהגת מדינת פולין על ו' עמודי העולם להם לשם ולתפארת ולתהלה, חברו החכם מאור נעלה, האלוף מוהר"ר נתן גמע בן הקדוש מוהר"ר משה הגובר וצ"ל, הי"ד אשכנזי השוכן בצלה, כק"ק זסלכ במדינת רוסיה, שנדפס בוויניצואה תי"ג לפ"ק ועתה נתוסף בו תוספות מרובה על העיקר, וסדר מליחות שקבע הגאון בעל תוספות יום טוב הנחמדים מסו וכלי יקר, לאומרם בתענית עשרים בסיון להודות ולהלל לה' שלא נתנו ביד האויב לעקר.

קראקא

בדפוסו ובהוצאתו של יוסף פישער

שנה נרות לפ"ק.

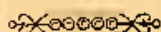
הקדמה של המהבר.

אני הגבר ראה עני כשכט עברתו, אשר הכה ה' לעמו ישראל כני בכורתו, השליך משמים ארץ תפארתו, ארץ פולין חמדתו, יפת נוף משוש כל הארץ והדרתו, כלע ה' ולא חמל את נאות יעקב הכל נחלתו ולא זכר הדום רגליו ביום אפו וחמתו, וכל זאת ראה דוד המע"ה בנבואתו, שיתחברו קדרים ויונים לכלות ישראל עם סגלתו. בשנת זא"ת לבריאתו, ואמרו להם אומה היונית במנהגתו, מי שרצה להיות בחייתו, ימיר דחו, ויכתוב על קרן השור שאין לו חלק בישראל ואלהותו, ולא שמעו כני ישראל לדברתו, ופשטו צואר' למבח על שם קדושתו, גאוני ארץ ושאר אנשים ונשים וטף וכל עדתו, אל נקמות ה' ינקום מהם נקמתו, וישב אותנו על אדמתו.

ועל זאת הגזירה, דוד המלך ע"ה בתהילים ל"ב מזהירה, שנאמר על זאת יתפלל כל חסיד אליך לע"ת מצ"א וגו' שלא תבא הצרה, לע"ת מצ"א בגימטריא יו"ן וקד"ר יחדי"ו חבר"ו כלבא ושונרא, לעקור אומה הישראלי שנמשלה לשם פזורה, בשנת חמשת אלפים זא"ת ליצירה, ואחד אינו מן המניין במספרה, גם מזמור ס"ט על גזירה זאת נאמרה, שנאמר הושיעני אלהים וגו' טבעתי (ביון מצולה) וגו' ושכולת שטפתני וגו' עד גמירא. טבעתי ביו"ן מצולה בגימ' חמ"ל וקד"ר ביו"ן יחדי"ו חבר"ו עקרבא וזיבורא, ושכל"ת בגימטריא חמילעצק"י חיו"ן וקד"ר שטפתני שטף אף ועברה, כי בלשון פולין סבכו שמו חמילעצק"י לשון שררה, ובלשון רומי"א חמיל נקרא, ועליו אמר הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל אב"ד ור"מ מק"ק נעמרוכ היקרה שיצאה נשמתו על קדושת השם בטהרה, חמ"ל ר"ת (חבלי כשיח יבא לעולם) ואחדיו יבאו רגלי המבשרה, על בן קראתי שם זה הספר בשם זה המקרה (יון מצולה) שנרמז בו רוע

הגזירה ואומר קררי"ם ויונים אומה הצוררה, והצורר חמי"ל ימ"ש ישלח
 ה' בו את המאירה, ולהיות למשמרת לדורות האחרונה לספרת, הרכימי
 בו האמירה מאיזה סיבת התחילה העצה נבערה, שמרדו היונים כמלכות
 פול"ן בפרה סוררה, והתחברה יונים עם קידרה שהיו שונאין מעולם
 בתדירה, וכל המלחמות והגזירות שהיו מרבא ועד זעירא גם הימים
 שנעשו בו הגזירות גדולות בו נזכרה, כדי שכל אחד יכול לשערה יום
 ישמת בו אכיו או אמו להספיר כשורה, גם יבואר בו כל חנהגות מדינת
 פול"ן צבי תפארה, שהם על דרך הטוב ותישרה, הכל כיראה הטהורה,
 ויסדתי אותם על ו' עמודים שהעולם עליהם עומד וקיים בנבירה, וכתבתי
 הכל בלשון זכה וברורה, ובדפוס ונייד יפה וברה, לכן קנו זה הספר
 במחירה, ואל תחוסו על כספכם לחסרה, כדי שאובל גם לזרפים ולהוציא
 לאורה, ספר "נטע שעשועים" שחברתי דרשות על כל התורה, בזכות
 זה האל איום ונורא, ישמרכם מכל צוקה וצרה, וישלח לנו בשיח צדקינו
 בטהרה, אמן כן יעשה האל רר בנהורא.

כה דברי המחבר נתן נטע בן הקדוש מוה"ר משה הנובר זצ"ל
 הי"ד אשכנזי אשר שכונתו ומעונתו בק"ק זסלב הסמוך לק"ק אוסטרא
 הבירה בגליל וואל"ן במדינת רוס"א המפוארה.

יון מצולה.

וַיְהִי בִשְׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים שְׁמִיָּה לְבְרִיאַת הָעוֹלָם מֶלֶךְ
וַיִּגְמֹנֵד הַמֶּלֶךְ שׁוּדָן בְּמַדִּינַת פּוֹלִין, וּבִשְׁנַת שְׁנַיִם
לִיצִירָהּ לָקַח אִשָּׁה מִיוֹחֶסֶת בֵּת אָחִיו שֶׁל הַקִּיֹּבֵר רוֹדוֹלְפִים
וּשְׁמָהּ אֲנָא בֵּת הַדּוֹכּוֹס קַרְלוֹס בֶּן הַקִּיֹּבֵר וּרְדִיִּינָנוֹס זִכְרָה
לְבִרְכָתָהּ, כִּךְ מִצָּאתִי בְּסוֹף סֵפֶר צִמְת דוֹד, וְהִי מֶלֶךְ חֶסֶד
וּכְשֶׁר וְאוֹהֵב מִשְׁפָּט וְאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל, בִּימֵיו מִתְחַזֵּק דַּת
הָאֲפִיפִיּוֹר בְּמַדִּינַת פּוֹלִין, כִּי מִיָּמֵי קֶדֶם הָיוּ רַוב הַדּוֹכּוֹסִים
וְהַשְּׂרִים הַיּוֹשְׁבִים רֵאשׁוֹנָה בְּמַלְכוּת נִמְשָׁכִים אַחֵר דַּת
הַיּוֹנִים וְהָיוּ כָל אֲנָפִין שׁוּן עַד שֶׁמֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַיִּגְמֹנֵד הַנִּלְ,
וְהָיָה מִגְבִּיָּה לְהַדּוֹכּוֹסִים וְהַשְּׂרִים שֶׁהָיוּ מֵדַת הָאֲפִיפִיּוֹר וְהָיָה
מִשְׁפִּיל לְהַדּוֹכּוֹסִים וְהַשְּׂרִים שֶׁהָיוּ מֵדַת הַיּוֹנִים עַד שֶׁכִּמְעַט
כָּל הַדּוֹכּוֹסִים וְהַשְּׂרִים הִפְרוּ דַּת הַיּוֹנִים וַעֲמָדוֹ עַל דַּת
הָאֲפִיפִיּוֹר וְעַם הַיּוֹנִים הָיוּ חוֹלְכִים וְדֹלִים וְהָיוּ נִכְזִים וְשִׁפְלִין
וְהָיוּ לְעַבְדִּים וְלִשְׁפָחוֹת לְעַם פּוֹלִין וְלִיהוּדִים לְהַבְרִיל, רַק
הַגְּבוּרֵי חֵיל שֶׁהָיוּ בָּהֶם לָקַחְם לֹו הַמֶּלֶךְ לְאִנְשֵׁי הַמַּלְחָמָה
בְּשָׁלְשִׁים אֲלָף חִלּוּצֵי צָבָא וְשִׁמְם קְאֻזְקִין וְהֵם הָיוּ פִּטוּרִין
מִן מֶלֶךְ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרִים, רַק הָיוּ מְחֻיָּבִים לִישֵׁב תָּמִיד עַל
הַגְּבוּל שֶׁבְּמַדִּינַת רוֹסִיא הַסְּמוּךְ לְמַדִּינַת בְּנֵי קָדֶר לְשִׁמּוֹר
הַמַּדִּינָה מִן הַקְּדָרִים, כִּי הֵם הָיוּ מֵעוֹלָם אֲבָן נֶגֶף וְצוֹר
מִכְשׁוֹל לְמַדִּינַת פּוֹלִין וּמֵעוֹלָם הָיָה שְׁנָאָה גְדוֹלָה בֵּין
הַקְּדָרִים וְהַיּוֹנִים, הַקְּדָרִים בָּאוּ עַל הַיּוֹנִים לְמַלְחָמָה,
וְהַיּוֹנִים עַל הַקְּדָרִים, וְלָכֵן הָיוּ פִּטוּרִים מִן הַמֶּלֶךְ וְהָיָה לָהֶם
חִירוֹת כְּאַחַד מִן הַשְּׂרִים, אֲבָל שָׂאֵר דְּלוֹת עִם הַיּוֹנִים הָיוּ

משתעבדים בהם הדוכפים והשרים מאד וימררו חייהם
בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבודה בבית ובשדה,
וישימו עליהם השרים מסים גדולים וקצת מן השרים היו
מענין אותם בענוים קשים ומרים שיעמדו על אסונת
האפיפורה, וכל כך היו שפלים עד שבמעט כל האומות
ואפילו אותה אומה הירודה בין כל האומות היו
מושלים בהם :

(אלו הן הגזירות נאלעוו"יקא ימ"ש).

ויהי בשנת השס"ב לפ"ק שנת י"ז למלך זיגמונד הנ"ל,
קם כומר אחד מן היונים ושמו נאלעוו"יקא, וקינא
קנאת בני עמו היונים, ויאמר אל עמו עד סתי אנהנו
מהרישים לעם פולין, וימרדו במלכות פולין הוא ועמו
היונים ויאספו אליו עם רב כהול אשר על שפת הים
וכבשו כל מדינת רוסיא עד ק"ק פשוזנאוו, ויהי כשמוע
המלך הדבר שלח שני שרי צבא שלו עם כל חילו רכבו
ופרשיו אנשי חיל מעם פולין לערוך עמהם מלחמה, גבר
היד עם פולין עליהם והצורר נאלעוו"יקא ימ"ש תפשו
חו, ויבואו למלך לעיר סלוצה וור"שא, ושם דבר אתו
משפט על שהרים יד במלך ועשה לו כמשפטו ושאר בני
עמו היו משתעבדים בהם יותר ולהקאוקין שהיו מהזיקים
ידו קנסם שלא יהיו יותר מעשרים אקף הפטורין מן מס
המלך והשרים והשאר היו תחת מס המלך והשרים,
ונפחת מעם הקאוקין עשרת אלפים שבתחילה היו שלשים
אלף, מן היום ההוא והלאה לא היו כי אם עשרים אלף
ותשקט הארץ: וימת המלך זיגמונד בשנת שצ"א לפ"ק,
וארבעים וששה שנים מלך במדינת פולין, וימלוך בנו

וולאדיסלב תחתיו, בשנת שצ"ב, וששה עשר שנה מלך על מדינת פולין, ולקח אשה מיוחסת בת הקיסר מטייז אחותו של הקיסר ורדוינס יר"ה, היושב בזמן הזה בק"ק וויינא על כסא מלכותו השם ישמרהו, ומתה המלכה ההיא בשנת ת"ה לפ"ק, ובשנת ת"ז לקח אשה אחרת, בת המלך צרפת אחותו של המלך צרפת שבזמן הזה, והיה המלך וולאדיסלב מלך חסד וכשר ואוהב משפט ואוהב ישראל ואך שלום הי' בימיו :

(אלו הן הגזירות פאוולוק ימ"ש).

ידידי בשנת ז' למלך ולאדיסלב השצ"ט לפ"ק, קם קאזק א' ושמו פאוולוק ימ"ש, וקינא קנאת בני עמו היונים ומרד במלכות פולין, ויאספו אליו אנשים ריקים ופוחזי הרבה, ויעברו מעברות הים השחור שנקרא אחורי המפתן ובלי רוסי"א פריאתי, ושם יש המדבר הגדול רחב ידים, לאסוף העם, ובכל פעם שמרדו היונים נסו לשם, כי שם לא בא אדם מעולם אם לא הקאזקין, ומיד שעבר הפוחז לשם עברו אליו הקאזקין ושאר יונים למאות ולאלפים, אז נתועדו שם להכחיד שם מישי חלילה, כאשר הם מעולם, מלכות יון כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, או להריגה, גם חלקו ביניהם כל מלכות פולין והצורר פאווליק הנ"ל יהי עליהם מלך בוורש"א עיר מלוכה, אבל הקב"ה היודע מחשבות הפר עצתם ובטל מחשבותם והשיב להם נמולם בראשם אע"פ כן בחזרת מאחורי המפתן חרבו בעו"ה הרבה בתי כנסיות, והרגו לערך ר' נפשות מישראל, גם חרבו הרבה בתי תפלותם, והרגו הרבה כומרי, בק"ק למווי"ץ, ובק"ק

לובעיין וסביכותיה, והנשארים נסו למדינת פולין. ויהי בשמוע המלך ולאדיסלב את הדבר הרע הזה שלה עליהם למלחמה את שני שרי הצבא אשר שם האחד קאניצפולסקי, ושם השני פאטקצקי, עם חיל גדול לעם פולין ועמהם הגבור חיל שמו לאשיטש, ויערכו עמהם כלחמה השני שרי הצבא הנזכר לעיל מצד א', והגבור חיל לאשיטש לקח עמו כשש מאות איש וסיבב עליהם הדרך ובא עליהם דרך יערות והי' לשמש עם עמו מצד א', והבי' שרי הצבא מצד אחר, והקאזקין באמצע, והכו בהם עם פולין מכה רבה, והצורר פאוול'ק שרצה להיות מלך בוורשיא עיר מלוכה, תפסו חי עם השרים והיועצים שלו, והוליכם בכבלי ברזל אל המלך לעיר וורשיא, ויכתירו לפאוול'ק שם ויעשו לו כסא של ברזל והושיבו עליו, ויעש הסרדיוט כתר של ברזל בראשו, ושרביט של ברזל בידו, והכל היה לפני זה מלובן באש וישם פהם מתחתיו ונופח בידו והי' נקדה מתחתיו עד שמת, ולשאר שרים ויועצים שלו עשו כס גיכ שפטים גדולים, וכיון שראה המלך הנזל שהקאזקיין עדין עומדין במרד' קנס אותם שלפני המעשה הזה היו עשרים אלף, שרא יהיו מן היום ההוא והלאה רק ששה אלף, והנשארים יהיו למס עובד כמו שאר דלות עם היונים, וישם עליהם שרי אלפים מעם פולין כדי שלא ימרדו פעם אחרת וכל זאת לא הועיל אין עצה ואין תבונה לנגד ה' ויצא העגל הזה :

ועתה אתחיל לכתוב הגזרת רעות שסיכב חמ"ל ימ"ש במדינת רוסיא וליטא ופולין בשנת ת"ח ות"ט ות"י ותי"א ותי"ב לפ"ק :
 ויהי בשנת הת"ח לפ"ק, שנת ששה עשר למלך ולאדיסלב, היה קאזק אחד בעיר טשאהרין ושמו חמ"ל ימ"ש,

בלשון רומי"א, ובלשון פולין נקרא חמיל"עצקי ימ"ש, והי' אחד משרי המאות על הקאוקין והי' מופלג בעשירות בצאן ובקר ומקנה הרבה עד מאד והי' חכם להרע ובעל תחבולות וגבור מלחמה, והי' דירתו בעיר טשאהרין שהיא יושבת תחת מטשלת השר הצבא קאני"צפאלסקי, והשר ההוא היה מכיר את האיש ואת שיתו שהוא מדבר בפה רך ושבע תועבות בלבו ולבו חורש און, בדרך כל היונים שהם נראים כאוהבים ליהודים ומדברים עמם דברים טובים וניהומים ומפתים לאדם בדברים רכים שלהם ויפתוהו כפיהם וכלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ולא נאמנה בבריתו, וכל ימיו הי' מצטער השר הנ"ל על זה האיש, ואמר הרבה פעמים אל השרים ויועציו אני מתירא שלא יבא טזה האיש תקלה למלכות פולין, והרבה פעמים בקש עליו למצוא איזה עלילה ליקח נפשו ממנו ויהפיש ולא מצא כי הוא חכם להרע והבין הדבר ושמר את עצמו ממנו במלחמה שלא ימצא בו שום דבר, ויהי כאשר הגיע זמנו של השר הצבא הנ"ל למות, צוה לבנו כמה ענינים טכסיסי מלחמה שהי' בנו באותו פעם הראנוי בלשון פולין ר"ל שהוא נושא דגל לפני המלך כשהולך במלחמה, וע"ש כך נקרא הראנוי עד היום הזה, וכן צוה לו על זה האיש חמיל"עצקי ימ"ש, וא"ל אתה ידעת את האיש חמיל"עצקי ימ"ש ואת מעשהו, ולכן ראה תראה שתעליל עליו איזה עלילה כדי שתוכל אותו להעביר מן העולם. ויהי היום וינחם השר הראנוי אחר מות אביו, ולקח אשה מגדולי היהם אחותו של השר זאמאי"סקי, והוציא עליה הרבה ממון זהב וכסף יותר מיכולתו כנהוג בכל מלכות פולין הן יהודים, הן ערלים, להבדיל, אם עושים חיתון

אם יש לו אלף זהובים הוא לזה עוד וממשכן נכסיו כדי להוציא ב' אלפים זהובים, והנה אתר שלקח השר תראנו האשה והוציא כל ממנו, נתן בדעתו לילך עם אשתו אל המקומות שיש לו אחורי הנחר נ"פיר אל המקומות שיש שם הקאזקין למען ייטב לו בעבורי ויתנו לו מתנות הרבה עבור האשה חדשה אשר לקח, ואח"כ ילך עם הקאזקין על הקדרים פתאום וימצא שלל רב כנהוג שלהם מימים קדמונים, וכן עשה אסף כל חילו רכבו ופרשיו והלך עם אשתו אל מקומות שיש לו אחורי הנחר גיפורה, ויהי כאשר בא השר הנ"ל עם אשתו לעיר משה'הרין, קבלו אותו אנשי המקום בשמחה גדולה ונתנו לו מתנות הרבה, ושם היה מושל ופקיד על העיר הנ"ל יהודי אחד ושמו זכריה סאבי'לענקי שהי' שוכר העיר הנ"ל, בדרך כל היהודים שבמדינת רוסיה היו שרים ומושלים בכל המקומות רוסיה, אשר בזה נמשכה הגזרה רעה שנתקנו בהשוכות היהודים, בכך שאל השר הנ"ל את היהודי לפי תוסט אתה מושל העיר אמור לי מי הם העשירים בעיר הזאת וכוונתו הי' לעלול עליהם שיתנו לו מסון רב ואמר לו היהודי זכריה הנ"ל זה זה הם העשירים, ואמר גם כן מן הצורך תבי'ל ימ"ש שהוא עשיר גדול ויש לו צאן ובקר מקנה כבד עד מאד : ויהי כשמוע השר הדבר הזה אמר אבי צנה לי קודם מותו על זה הבלועל, ומאין בא לו הרכוש הזה בודאי שגזל הכל מעבדי שהם אנשי מקומי הכל שלי, ולקח השר תראנו ממנו ביד חזקה בית מקנה אחד עם כל המקנה שהיה שם צאן ובקר מקנה הרבה כמה מאות ב"ח עד חצי ממנו, ויהי הצורך תבי'ל ימ"ש כמחריש כדי שלא ישמר השר הנ"ל ממנו, וגם מי

יאמר לשר מה תעשה והוא בעירו כמו מלך במדינה, והלך חמ"ל ימ"ש להנקם מן השר שלו, והודיע לקדרים על ידי כתב לאמר השמרו לנפשותיכם שהשר שלנו תראנו ע"ם כל חילו בא עליכם והם היו יושבים במה לא היו יודעין מאומה מן המלחמה, ומיד ששמעו הדבר הזה היו יוצאין בחרבם ובקשתם לקראתו כיון שראה השר שנודע להם הדבר וחילו היו מתי מספר נגד הקדרים פנו את ערפם לנוס דרך ארצו בחרפה גדולה ולא נודע לו בשל מי מגיע אליו הרעה הזאת. ויהי היום היו יושבים קאזקין חמ"ל ימ"ש ואוהביו בגשתה היין אצל היהודי מושל העיר הנ"ל והיה משתכרין נכנס יין יצא סוד, וסיפר חמ"ל ימ"ש לפני אוהביו, עשיתי נקמה לשר על שרקח מקנה שלי, וסיפר להם המעשה, והיהודי הנ"ל ישב בשלחן אחר וחשב השבנותיו ושמע הדבר, וגילה הדבר להשר וישם השר לחמ"ל ימ"ש בבית האסורים בכבלי ברזל כדי להמית אתו, והי' יהודי אחר שם בעיר הנ"ל ושמו יעקב סאב"לענקי והי' אוהבו של חמ"ל ימ"ש, ונתן לו העצה שאוהביו יוציאו לחמ"ל ימ"ש מבית האסורים על הערכות שלהם, וילך חמ"ל ימ"ש אחר השר לבית תפילתם ושם יפול לרגליו של השר ויתחנן לו על נפשו, ויאמר לו שהיהודי, שקר דבר עליו מפני שנאתו, ואוהביו יעידו לו שכדבריו כן הוא, וכן עשה והצליח, ופטר אותו השר באותו הפעם, אח"כ דרש וחקר השר אחר הדבר ונמצא שדבריו היהודי המושל הנ"ל היו כנים, וישם השר לחמ"ל ימ"ש שנית בבית האסורים, והלך מן העיר הנ"ל עם אשתו ועמו למטרפולין שלו לק"ק בראד במדינת פולין קאן, וצוה השר תראנו לשר האלף אשר לו שם

בעיר הנ"ל שיסור ראשו של חמ"ל ימ"ש ולשלה אליו ואם לאו והי' נפשו תחת נפשו, מה עשה הצורר חמ"ל ימ"ש כיון שבאו אליו חביריו שרי המאות לבקרו בבית האסורים, אמר להם מפני מה אתם מחרישים דעו וראו האומה זו של עם פורין מתגברים עלינו בכל יום ויום ומשתעבדים בבני עמינו בעבודה קשה, ולא די שהשרים משתעבדים בנו אלא גם אומה הירודה שבכל האומות מושלים בנו, היום עושין לי זה הדבר, למחר יעשו גם כן כדבר הזה לכם, ואח"כ יתירו עם בני עמינו, בשדה כדרך שחורשים עם שורים, אם תשמעו לעצתי, לכו אל שר האלף ובקשו ממנו שיתן לכם נפשי על ערבות שלכם עבור שמחתכם שיש לכם למחר, ובלילה גברה יחד אני ואתם עם כל אשר לנו על מעבורת הים אל אחורי המפתן, ושם נמתיק סוד יחדיו לעשות נגד עם פולין, וכן עשו והלכו כל שרי המאות שהיו שם אל שר האלף שלהם ולקחו לחמ"ל ימ"ש מבית האסורים על הערבות שלהם, ובלילה ברחו כולם אל אחורי המפתן אל המדבר, וישלחו ספרים בכל מקומות היונים שיבאו אחריהם וכן עשו כל מקומות היונים ויתלקטו אליהם אנשים ריקים כעשרים אלף איש, ויהי כשמוע המלך והשרים את הדבר הזה היה כמצחק בעיניהם כי אמרו יפלו בידנו כפעם בפעם, וילכו שני שרי הצבא של עם פולין שם האהר פאט"אצקי והשם השני קלי"נופסקי ועמהם כששת אלפים איש גבורי החיל ויערכו המערכה שלהם אצל העיר קארסיין לשמור מעברות הים שלא יעברו לצד זה והתחלת מרדם היה לפני פור"ם ת"ח לפ"ק, והתוועדו שם אחורי המפתן חמ"ל ימ"ש עם שאר הילול ויאמר אל עמו אתם

ידעתם שעם פולין הם הזקים יותר ממנו ובאריות וכנמרים הם פני להבים פניהם, מי התחיל למרוד במלכות פולין ועמד בפניהם, לכן שמעו עמי לעצתי נלך ונשלים עם הקדרים שונאינו ונלכה שנינו יחדיו ונלחמה עליהם, וישיבו לו יהיה בדברך, וילך המלך ימ"ש עם כל הילו אל מלך הקדרים ועשו שלום עמו וכתרו ברית שילכו שניהם יחדיו על מדינת פולין, ובך עשו פשר ביניהם על השלל, שהקדרים יקחו כל השבי באדם והמלקוח בבהמות, והקאזקין יקחו כל השלל דהיינו כסף וזהב ושמלות, סדין וסואב, עשו שלום בניהם בשביל שנאת ישראל וילכו שניהם יחדיו הקדרים והיוונים ויבאו דרך הסדבר ודרך יערות אל המערכה של מחנה פולין, ויום א' לפני בואם שלחו מרגלים אל המערכה של עם פולין לראות בהם החזקים הם אם רפים אם יש להם עס רב ואם לאו, והיו רואים המרגלים שהם מתי מעט והם יושבים על ההר אוכלים ושותים בטוב לב כתופים ובטהולות, והשיבו להם דבר, ויאמרו להם עלה נעלה וירשנו אותם וגם יכול נוכל להם, כי הם יושבים בטח ולא נשמרו ממנו והיו שולחין המרגלים שיחפרו בורות שיחין ומערות במקום שיש להם בית סגור בהר ובשפלה :

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי ד' ימים בחודש סיון ת"ח לפ"ק, באו הקדרים והיוונים דרך היערות משני צדדין מצד א' הקדרים, ומצד השני היוונים, והיו כאשר ראו עם פולין כי כלתה עליהם הרעה שבאו עליהם גם הקדרים והם מתי מספר, והקדרים והיוונים היו יותר מששים אלף ובקשו לגוס בין היערים בהר ובשפלה, ונפלו בבורות שחפרו להם ויסבו עליהם הקדרים והיוונים ובקשו מהם שרי עם

פולין שאל ישפכו דמם ארצה ויקחו אותם בשבי, ומלאו הקדרים רצונם ולקחו כל עם פולין עם השני שרי הצבא בשבי ועשו להם ענוים גדולים וישימו כבלים של ברזל על רגליהם של שני שרי הצבא שם האחד פטאצקי והשני קאלינופסקי, וכמה שרים מעם פולין ראו שאיש הזה חמיל ימ"ש איש מוצלח הוא, ויצליח בכל מעשיו מרדו המה ג"כ במלכות פולין, וכרתו ברית עם חמיל ימ"ש ובשבועה שיעבדוהו באמת וכתמים כמו שעבדו לפני זה למלך פולין, ובתוכם היה שר האלף שהיה לפני זה אצל הראנזי שצוה לו תראנזי לחסור ראש חמיל ימ"ש, ועשהו חמיל ימ"ש לשר האלפים על עמו. וגם הסופר של שר הצבא קאניצ' פאלסקי שמת נעשה סופר אצל חמיל ימ"ש, וזה הסופר היה פקח גדול וידע כל טכסיסי מלחמה של מלכות פולין, והוא עם השאר שרי עם פולין שמרדו היו יועציו של חמיל ימ"ש, והם השטנים של מלכות פולין פניה וביה אבא ניזל ביה נרגא ובאותו יום שנשכה עם פולין עם שני שרי הצבא באה הבשורה רעה שמת המלך ולאדיסלאב והיה כל מדינת פולין כצאן בלי רועה:

וַיִּקְרֵי כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַדּוֹכָסִים וְהַשָּׂרִים שְׁמַת מַלְכָם, וְאִשֶּׁר נִשְׁבּוּ כָּל שָׂרֵי עַם פּוֹלִין גְּבוּרֵי הַיָּל מְלִיחֵי מַלְחָמָה, וְגַם לִשְׁנֵי שָׂרֵי הַצָּבָא, לֹא קָמָה עוֹד רוּחַ כְּאִישׁ וְנִמַּם כָּל לֵב הַיְּהוּדִים כַּאֲשֶׁר נִמַּם הַדּוֹג לִפְנֵי הָאֵשׁ, כִּי נָפַל פֶּתֶרֶם עַל כָּל הַיְּהוּדִים וְנָסוּ כָּל הַשָּׂרִים הַמוֹשְׁלִים בְּאוֹתָן מִקּוֹמוֹת שֶׁל אַחֲרֵי הַנֶּהָר נִיפּוֹר, וּשְׁלִפְנֵי הַנֶּהָר נִיפּוֹר עַד קִ"ק פֶּאֶלְנָאָה, הַכֹּל נָסוּ לְנַפְשָׁם, וְלֹא הָיָה הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעַם כְּדָרוֹם הָיִינוּ אֲשֶׁר הָיָה בְּאוֹתוֹ רַעַשׁ הַדּוֹכּוֹס וְוִישׁ-נִיּוּעֲצֵקִי זָכַר לְבִרְכָּהּ עִם תְּחִיל שְׁלוֹ אַחֲרֵי הַנֶּהָר נִיפּוֹר

והיה אוהב ישראל עד סאר וגבור מלחמה אשר אין כמוהו בכל הארץ, והוא גם עם עמו דרך ארץ ליטא וגם עמו כחמש מאות בעלי בתים, וכל אחד עם אשתו ובניו ונשא אותם כמו על כנפי נשרים עד הביאם מקום חפצם, אם היה להם שום סכנה באחרונה אמר ליהודים שיסעו בראשונה ואם היה הסכנה לפניהם, נסע הוא לפניהם למגן וצנה והם אחריו חונים, והיהודים שמצד זה הנהר ניפור שמעו אלו שני מאורעות רעות הנל ביום ראשון של חג השבועות וגם כולם בחג השבועות ולא חסו על כספם וזהבם וברחו להציל נפשם: כל גלילות ק"ק אוסטרא והקהילות השייכים להם כגון הק"ק שדה לבן וק"ק פאוו-לאוויטש וק"ק טשודנאוו וק"ק לובירטוב וכל הקהלות הנמשכים אחריהם ברחו קצת לק"ק פאלנאה וקצת לק"ק זסל"ב וקצת לק"ק אוסטרא הבירה וקצת לק"ק קאסנטינ כי היו אלו מקומות חזקות גדולות: וכל גלילות ק"ק לבוב שהיו במדינות רוסיא והקהלות השייכים להם כגון סביבות ק"ק נעמרוב ברחו לק"ק נעמרוב וסביבות ק"ק טולטשין ברחו לק"ק טולטשין וסביבות ק"ק באר כגון ק"ק ויניציאה וק"ק שטאד"ו גראד וק"ק קרשני עם הקהלות הסמוכות להם ברחו כולם לק"ק באר, ומי שלא ברח או שלא יוכל לברוח דמו בראשו, והרבה ק"ק אחורי הנהר ניפור הקרובים אל החלל כגון ק"ק פריסלאב וק"ק בארישופקה וק"ק פראטון וק"ק באריופלין וק"ק לובען וק"ק לאחוויץ ואגפיהם שלא יכלו לברוח ונהרגו על קדושת השם במיתות משונות ומרות, קצתם פשטו עורם מעליהם והבשר השליכו לכלבים, וקצתם קצצו ידיהם ורגליהם והשליכם על הדרך ועברו עליהם בקרנות ודרכים בסוסים, וקצתם פצעו בהם פצעים

הרבה שלא יהיו כדי להמית והשליכם בחוץ שלא ימותו
מהרה ופרפרו בדמיהם עד שיצא נשמתם, והרבה קברו
בחייהם ושחטו ילדים בתיק אמותם והרבה ילדים קרעו
לקרעים כדגים ונשים מעוברות בקעו בטנם והוציאו העובר
וחבטו בפניהם, וקצתם קרעו בטניהם ושטו חתול חי
בתוך הבטן והניחם כך בחיים והפרו הבטן וקצצו בהם
ידיהם שלא יוציאו ההתול חי מן הבטן ותלו הילדים
ברדי אימותם, וקצת ילדים תחבו בשפוד וצלאם אצל האש
והביאום אל אמותם שיאכלו מהם, ולפעמים לקחו מילדי
העברים ועשו גשרים לעבור עליהם לא היה מיתה משונה
בעולם שלא עשו בהם וכל ד' מיתות ב"ד סקילה שריפה
הרג וחנק: והרבה לקחו הקדרים בשביה ונשים ובתולות
עינו ושכבו עב הנשים לפני האנשים והבתולות והנשים
יפות לקחו לשפחות ולאופות וקצת לנשים ולפלגשים:
כיוצא בזה עשו בכל המקומות אשר היו מגיעים שמה
וגם לעמים שהיו מעם פולין עשו כהנה, וביתר להכומרים,
והגלחים, ונהרגו אחורי הנהר ניפור ככה וכמה אלפים
נפשות מיהודים וכמה טאות שהוכרחו להמיר דתם, וספרו
תורות קרעו לקרעים ועשו מהם שקים ומנעלים לרגליהם
ורצועי תפילין לקחו לכרך סביב רגליהם, וקצוצי תפילין
השליכו בראש כל חוצות ומשאר ספרי קודש עשו גשרים
ברחובותיהם וקצתם לקחו לתחוב בקני השריפה אשר
כל השומע תצלנה אזניו:

וַיְהִי כאשר שמעו ק"ק פארהב"שמש ובק"ק ז'יואטב
ובק"ק באז'ופקה בק"ק משיאוב ואגפיהם מה שעשו
היונים לאחינו שבאחורי הנהר ניפור, כיון שבאו עליהם
הקדרים והיונים היו הקדרים סעד אחד מהעיר, והיונים

מצד השני, אמרו אם אנו נמתין עד שיבואו היונים לעיר יעשו בנו כלה ונחרצת, או יכריחונו להסיר דתינו חלילה, מוטב לנו שנלך אל מחנה הקדרים בשב"י כי ידענו אחינו בית ישראל שבקוסטנטינ"א ושבשאר קהילות תורקיא"ה רחמנים גדולים הם ויפרו אותנו בממון וכן עשו הלכו ארבע קהילות הנ"ל אנשים ונשים ומפ' כשלשת אלפים נפשות אל הקדרים, והיה ביניהם חזן א' ושמו ר' הירש מ"זואטוב, כשבאו אל הקדרים התחיל לקונן ולשורר אל מלא רחמים, על הריגות אחינו בית ישראל בקול גדול, געו כל העם בבכיה גדולה, בודאי שנשמע צעקתם במרום ונבמרו רחמי שוביהם עליהם וניתסום בדברים טובים, ואמרו להם אל תדאגו אל יהיה לכם חסרון באכילה ושתייה יש בכם שותמים שחטו לכם צאן ובקר לרוב ומחר אנו מביאים אתכם אל אחיכם שבקוסטנטינ"א לפדות אתכם, וכך היו עושין הקדרים ואחינו בית ישראל שבקוסטנטינ"א השם ישמרם פדו אותם וגם שאר שבויים מפולין לערך עשרים אלף נפשות ובזכו עליהם ממון הרבה בכל ממון שפסקו עליהם וזנו ופרנסו אותם עד עתה ועשו עמם גם שאר טובות עד אין שיעור, גם כל ארץ תורקיא עשו כך ובפרט בק"ק סלניקו יע"א פדו הרבה שבויים מאד: ובק"ק וינעציא המפוארה ובק"ק רוי"מ המעומרה ובק"ק ל"גורנו היקרה והישרה: ובשאר הקהילות קדושות באיטליא נתנו כמה וכמה אלפים ורבבות זהובים לפדיון שבויים ושלחו לק"ק קוסטנטינא הגדול יע"א השם ישלם להם גמולם הטוב שגמלו לאחינו בית ישראל וישמרם מכל צרה וצוקה עד ביאת הגואל:

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲזְרוּ הַקְּדָרִים עִם הַשְּׂבִי גָדוֹל
 לָאָרֶץ וְהַצּוֹרֵר הַמִּיָּל יִמְ"שׁ הֵלֵךְ עִם עַמּוֹ הַקְּאֻזְקִין
 וּבָמָּה אֲלָפִים קְדָרִים הַנִּשְׁאָרִים אֲצִלּוֹ לַעִיר מִשְׁהַר"ן
 בַּתּוֹפִים וּבַחֲצוֹצְרוֹת: וַיְהִי כֹאשֶׁר קָרַב אֶל הָעִיר יֵצְאוּ כָל
 בְּנֵי הָעִיר לִקְרָאתוֹ בַּתּוֹפִים וּבַמַּחֲלֹלוֹת וּבַשְּׂמֵחָה גְדוֹלָה
 וּבִרְכוּ וּקְבִלּוּ אוֹתוֹ לֵהִיּוֹת שֶׁר וּנְגִיד עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרַעַם עַד
 עוֹלָם, וַיֹּאמְרוּ לוֹ נִשְׂאֵא אֲלָקִים אֶתָּה עֲלֵינוּ וּגְוָאלָנוּ שְׁגָאֵלַת
 אוֹתָנוּ מִן הַשְּׂרִים עִם פּוֹלִין הַמַּצִּירִים אוֹתָנוּ בַּעֲבוּדָה קִשָּׁה:
 וַיְהִי כֹאשֶׁר יָשַׁב הַצּוֹרֵר הַמִּיָּל יִמְ"שׁ בְּבֵיתוֹ וַיֹּאמֶר אֶל
 עַבְדָּיו שְׂרִיו וַיּוֹעֲצִיו הָבוּ לָכֶם עֲצָה שְׁלֵא נָהִי לְבוֹז
 וּלְשִׁמְצָה בְּקִמְיָנוּ כִּי נִבְאֵשְׁנוּ בַּיּוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ פּוֹלִין וּשְׂמֵעוּ
 כָל מַלְכֵי אֲדוּם אֶת הָרַעָה שֶׁעֲשִׂינוּ וַיְבוֹאוּ עֲלֵינוּ לְמַלְחָמָה
 וַאֲנַחְנוּ מִתִּי מִסְפָּר, וַיֹּאמְרוּ לוֹ זֹאת הָעֲצָה הַיּוֹעֲצָה מֵאֵתָנוּ
 שֶׁתִּכְתֹּב סִפְרִים אֶל הַשְּׂרִים וְהַדּוֹכָסִים שֶׁל מַלְכוּת פּוֹלִין
 דְּבָרֵי שְׁלוֹם וְאִמַּת דְּבָרִים טוֹבִים וְנִיחּוּמִים, וְתֹאמַר נֹאשׁ
 לְדַבְרִיךָ עַל כָּל מָה שֶׁעֲשִׂיתָ, כִּי הִיָּה הַכֹּל בַּהֲבָרָה לְהַצִּיל
 נַפְשְׁךָ, וַעֲשֵׂה כִךְ כְּדִי שְׁלֵא יֵאָסְפוּ עֲלֶיךָ חִילּוֹת כָּל כִּךְ
 מִתְּהַרָה, וּבִין כִּךְ וּבִין כִּךְ שְׁלַח שְׁלוּחִים אֶל מַלְךְ הַקְּדָרִים
 שִׁישְׁלַח אֵלֶיךָ חִילּוֹת הַרְבֵּה וְגַם כְּתוּב סִפְרִים בְּכָל מַלְכוּת
 פּוֹלִין אֶל הַמְּקוֹמוֹת שִׁישׁ שֵׁם מַעַם הַיּוֹנִים, לֵהִיּוֹת עֲתִידִים
 לַיּוֹם מוֹעֵד, לְהַקְהֵל וּלְעַמּוֹד עַל נַפְשָׁם וּלְהִנָּקֵם מֵאוֹיְבֵיהֶם
 הַשְּׂרִים וְהַיְּהוּדִים לְהַבְדִּיל, וְכֵן עֲשֵׂה וַיִּשְׁלַח סִפְרִים בְּכָל
 מְדִינָה וּמְדִינָה בְּסוּד גָּדוֹל אֶל הַמְּקוֹמוֹת שִׁישׁ שֵׁם מַעַם
 הַיּוֹנִים לֵהִיּוֹת עֲתִידִים לַיּוֹם מוֹעֵד לְהַקְהֵל וּלְעַמּוֹד עַל נַפְשָׁם
 לְהַשְׁמִיד וּלְהַרְגֹּת וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים וְאֵת כָּל חֵיל עַם
 פּוֹלִין הַצָּרִים אוֹתָם טָף וְנָשִׁים וְשָׁלָם לְבוֹז: וַיּוֹדַע הַדְּבָר
 אֶל הַיְּהוּדִים מַעַם הַיּוֹנִים הַשְּׂכָנִים וְאוֹתֵהֶם שְׁלָהֶם וְגַם

היו ליהודים מרגלים בכל מקומות מושבותיהם והלכו והודיעו לשרי אדוניהם והיו שולחין כתבים מן קהילה לקהילה ע"י רוכבי סוסים להודיע אל היהודים והשרים מה שנתחדש בכל יום ויום, ומפני כך השרים אוהבים ליהודים מאד והיו עם היהודים באגודה אחת ובנפש אחד כי הקב"ה שלח הרפואה לפני המכה כי לולא זאת לא היה תקומה הלילה לשארית ישראל, ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר הצורך ודחו מגיע שמחה גדולה ליונים ואבל גדול לשרים והיהודים וצום ובכי שק ואפר ותשובה תפלה וצדקה בכל זאת לא שב אפו ועור ידו נטויה השם ירחם עליהם. וישלח ספרים גם אל הדוכסים והשרים דברי שלום וכתב להם דברים טובים וניחומים מה שעשה היה הכל בהכרח גדול להציל לקוחים למות והבא להרגך השכם להורגו ונרדף רחמנא פטרי' וכתב להם שהשרים ישובו לבית' ולמקומם ושיחזור להם המקומות, אבל השרים לא היו משגיחים בכתבו כי הבינו שזה הכל דברי שקר ומרמה כי תואנה הוא מבקש וגם ראו כחוש שהכל שקר ומרמה כי דין שלום דכול' נשפ' כי בכאן קרא להם לשלום והולך וכובש כל הארץ רוסיא תחת ממשלתו ושולחים לו פס מכל המקומות של הדוכסים והשרים ועשה מעשים אשר לא יעשה אחורי הנהר נ"פור ביהודים ושרים וחרב בתי תפילותם והרג לכומרים שבהם הכל עשה אחר שנשבה כל מחנה עם פולין, לכן לא האמינו לדבריו ושלחו כתבים אל הארציביסקופ בלשון פולין ובלשון אטליא נקרא קרדינאל היושב על כסא ק"ק גניזן שהוא במקום המלך אם מה המלך שלא יהי' פולין בלא מלכות שאלמלא כך איש את רעהו חיים בלעו. והיה בימים

ההם קרדינאל שר גניון המלך פולין, קאזימר יר"ה ויפיל
 שונאיו תחתיו, בכך שלחו לו כל הדוכסים והשרים בהסכמה
 יחד שיעשה להם שר הצבא שלא יהא מלכות פולין
 כצאן בלי רועה, מיד שלח הקרדינאל קאזימר השבט
 מושלים שקורין בלשון פולין הבולאווי ליד הדוכס של
 ק"ק זסלב הדוכים הגדול ולאדיסלב דאמינק יר"ה, שיהא
 הוא שר צבא על עם פולין וזה הדוכס הביא יותר
 פורעניות בישראל ובכל המדינות פולין כי הוא מופלג
 בעשירות וסימיו לא נסה רגליו ללכת למלחמה כי הוא
 איש הירא ורך לבב והקרדינאל עשה אותו לשר הצבא
 בשביל עשירותיו, וכך רגיו רעיא על ענא עביר לנגידא
 סמייתה, כך היו בפולין בעו"ה: גם צות הקרדינאל הנ"ל
 בקנס גדול להכריז בכל מלכות פולין שיבאו כל השרים
 למלחמה להנקם מאויביהם והם היו מאספין לאט לאט
 בדרך מלכות פולין כשהולכין למלחמה המה הולכין במתון
 רב ולא בזריזות להיפך הם הקדרים והיונים שהולכים
 בזריזות ולא בעצלות:

גזירה של ק"ק נעמרוב:

ויהי כשמוע הצורר חמ"ל ימ"ש שהיהודים רבים נתאספו
 לק"ק נעמרוב ועמהם כסף וזהב לרוב וגם ק"ק
 נעמרוב בעצמה היה מופלג בעשירות: והיו קהילה גדולה
 וחשובה לאלהים של הכמים וסופרים מלאתי משפט צדק
 ילין בה ועתה נרצ"חים, בכך שלח חמ"ל ימ"ש ראש אהר
 צורר היהודים על ק"ק הנ"ל ועמו כשש מאות איש שולפי
 חרב וכתב לראשי אנשי העיר שיהיו בעזרם ואנשי העיר
 הקדימו נעשה לנשטע לסייעם בכל כהם לא מפני אהבתם

אלא מפני שנאת היהודים: ויהי ביום ד' כ' סיון באו הקאזקין סמוך לעיר נעמרוב, ויראו היהודים את החיל למרחוק ויחרדו לבם, אבל לא היו יודעין אם הם מעם פולין או מעם קאזקין, אעפ"כ הלכו כל היהודים עם נשיהם ושפם וכסף וזהב שלהם אל המבצר וסגרו המבצר בדלתים ובריחים להלחם כנגדם, מה עשו הרשעים הקאזקין עשו להם דגלים כמו שיש לעם פולין כי לא יש היכר אחד בין עם פולין לקאזקין רק בדגליהם, ואנשי העיר היו יודעין מן זה הערמה והיו קוראים אל היהודים שבמבצר פתחו השער כי זה החיל מעם פולין שבאו לעזור אתכם מיד אויביכם אם יבאו והיהודים שעל החומה עומדים היו רואין בדגליהם שהם כדגלי עם פולין והיו סבורין שאמת דברו להם אנשי העיר, מיד פתחו להם השער וכיון שפתחו השער נכנסו הקאזקין וחרבן שלופי בידם ואנשי העיר בחרבות ובמטותיהן ובאיתים וקצתן הלכו במקלות והרגו ביהודים הרג רב, ונשים ובתולות עינו כרצונם, וקצת נשים ובתולות היו קופצין לברוכת המים הסמוך למבצר שלא יטמאו אותן הערלים ונטבעו במים, וגם הרבה אנשים שהיו יכולין לשוט קצו לתוך המים ושוטטים בו והיו סבורין שנצלו מן ההריגה והיו היונים שיטטים אחריהם בחרבות ובאיתים והורגים אותם במים, וקצתם היו מורים בקני השרפה לתוך המים והרגום עד שנתאדם המים מדם הרגומים, והיה שם ראש הישיבה דק"ק נעמרוב ושמו הגאון מוהר"ר יחיאל מיכל בן הגאון מוהר"ר אליעזר ז"ל שהיו יודע כל התורה כולה בע"פ ובקי היה בכל הכמות בעולם ודרש להם בשבת שלפני הגזירה והזהיר את העם שאם יבא השונא חלילה, שיקרשו

שם שמים ולא ימירו דתם וכן עשו העם קדוש ואף הוא
 קפץ לתוך המים להציל נפשו ולשום ותפסו יון א' ורצה
 להורגו ובקש הגאון ממנו שלא יהרגו ויתן כסף וזהב
 לרוב ושמע לו היון והוליכו לביתו אל המקום אשר כספו
 וזהבו טמון שם ופמרו זה הקאזק והניחו בחיים, והלך
 הגאון משם עם אמו ויחבאו שם בבית אחד כל הלילה
 עד אור הבקר, ולמחר ביום כ"ב סיוון היו היונים מתפשט
 גם כן בבתים שם נחבא שם איזה יהודי, וברח הגאון
 עם אמו על בית החיים כדי שאם יהרגום יהיו על בית
 החיים ויבאו לקבורה, ויהי כאשר הגיע סמוך לבית החיים
 רץ אחריו יון אחד מאנשי העיר והוא תופר מנעלי ומקלו
 בירו, והבי' להגאון במקלו פצעים ובקשה ממנו אמו של
 הגאון שיהרג אותה תחת בנה ולא שמע אלי' והרג
 מתחילה להגאון הנ"ל ואח"כ לאמו, השם ינקום דמם
 ואחר הריגה שלשה ימים, אשתו של הגאון הביאו לקבורה,
 כי בכל המקומות שהיו שם הגזרות החיו לנשים רובה
 דרובה אם לא מי שהיתה זקינה או הולנית המיתו ;
מעשה שם בריבי' אחת יפת תואר ממשפחת מיוחסת
 ועשירית שנשבה לקאזאק אחד ונשאה לאשה
 יקודם שבא עליה אמרה לו בערמה, שהיא יכולה לעשות
 בסגולה שלא יזיק לה שום כלי זין ואמרה לו אם לא
 תאמין לי בנפטי בזה ירה בי קני השריפה ולא יזיק לי,
 והקאזק בעלה היה סובר שאמת היא מדברת וירה בה
 קני השרפה לפי תומו ונפלה ומתה על קידוש השם שלא
 יטמאנה הגוי, השם ינקום דמה; (שוב אירע שם)
עוד מעשה בריבי' אחת יפת תואר הנשואה לקאזק אחד
 בקשת המנו שיקדישנה בבית תפילת' העומדת

אחורי הגשר ומלאה רצונה והולוכה לקבל הקדושין בבגדי מלכות בתופים ובמחולות כיון שבא' על הגשר קפצה לתוך המים ונטבעה שם על קדוש השם, השם ינקום דמם וכהנה וכהנה רבות אשר אי אפשר להעלות בכתב. ומספר כל ההרגים והנטבעים בק"ק נעמרוב לערך ששת אלפים נפשות נהרגו בכל מיתות משונות כנ"ל השם ינקום דמם, והנמלטים מחרב דק"ק נעמרוב ברחו לק"ק טולטשין כי היה שם מחוץ לעיר מבצר חזק עד מאד:

(גזירה דק"ק טולטשין)

וידעי אחר שמלאו רעתם כרצונם בק"ק נעמרוב גתאספו פוחזים וריקים כמו עשרת אלפים איש ובראשם צורר היהודים קריוונאס ימ"ש וזכרו, והלכו משם לק"ק טול-טשין כי שם היו במבצר ששה מאות גבורי חיל מן השרים של עם פולין וגם נחקצו שם אצלם כשני אלפים יהודים והיו בהם ג"כ גבורי חיל ומלומדי מלחמה ויכרתו שניהם ברית היהודים והשרים איש את אחיו יעזורו להלחם כנגד שונאיהם ובשבועה שלא יפעלו זה בזה, וחזקו המבצר מאד מאד וחמושים עלו בני ישראל בכל מיני כלי זיין ויעמדו על החומה השרים והיהודים, ובכל פעם שקרבו לגשת היונים אל המבצר ויורו הטורים העומדים על החומה בחיצים וכקני השריפה ויכו מהיונים עם רב, וינוסו מפני בני ישראל ובני ישראל אזרו חיל וירדפו אחריהם ויכו מהם כמה מאות איש, ויתאספו היונים עוד הפעם עם כל בני הכפרים ועירים הסמוכים להם לאלפים ולרבבות ויקרבו אילי ברזל להפיל החומה ובאו פתאום להלחם על המבצר בצעקות גדולות ומשונות כנהוג של

הקאזקין, ויראו תעומדים על החומה ויתמהו על ריבוי העם ויחרד לבם ואעפ"כ ויורו המורים מן החומה ולא נתנו לגשת אל החומה וינוסו מפני בני ישראל גם בפעם הזה, ויהי כאשר ארכו להם הימים ויתיעצו היונים לשלוח אגרת שלומי אל השרים שבמבצר להשלים עמהם באופן כתנאי שיתנו להם שלל היהודים פדיון נפשם וכן עשו ושלחו אגרת שלומים בני"ל אל השרים שבמבצר, מיד הסכימו השרים ושלחו מן היהודים א' ויקחו מהם כלי זיינים הכל ביחד: ובינו היהודים הערטה ובקשו היהודים לשלוח יד תחלה בשרים ולעמוד לקראתם מאחר שהפרו בריתם תחילה, ויצעק בקול גדול הראש ישיבה של ק"ק מולטשין מוהר"ר אהרן אל היהודים, ויאמר עליהם שמעו אחי ועמי אנחנו בגולה בין העמים אם תשלחו יד בשרים ושמעו כל מלבי אדום וינקמו נקמתם מכל אחינו שבגולה תלילה, לכן אם הוא גזירה מן השמים נקבל בשמחה דיננו לא טוב אנחנו מאחינו שבק"ק נעטרוב ואל שדי יתן לנו רחמים לפני שונאינו אולי יקחו כל מחמד עינינו כופר נפשנו, וישמעו אליו בני ישראל ויביאו כל רכושם אשר רכשו אל תוך החצר של המבצר מיד נכנסו היונים הצוררים ויאמר אליהם ראש השרים הדוכים משווערמשינסקי הא לכם בקשתכם ויקחו כל שלל היהודים ויאמרו היונים אל הדוכים הנ"ל שיתן כל היהודים במשמר והיו חייהם תלויים סנגד שלא ידעו מה יעשו בדינם אם יתקיימו הבטחתם ואם לאו, ויהי ביום השלישי בהיותם בואבים באו היונים ויאמרו אל השרים שיתנו להם היהודי' כולם מיד דחפו השרים ליהודי' שיצאו מן המבצר שלא יכוו בגחלתם, ויצאו כל בני ישראל בלב נשבר ונדכה וישימו היונים ליהודים במשמר בתוך גן א'

סגור ומסוגר שלא יברחו אנא ואנא ויתמהמו עד בוש.
והיו שם עוד שלשה גאונים הגאון מוהר"ר אליעזר והגאון
מוהר"ר שלמה והגאון מו"ה חיים והיו מזהירין לעם קודש
שיקדשו שם שמים ולא ימירו דתם וענו כלם שמע ישראל
ה' אלהינו ה' אחד בשם שבלבכם אינו אלא אחד כך
בלבנו אינו אלא אי' ויהי אחר הדברים האלה בא אליהם
איש הבינים ונעץ דגל בקרקע ויאמר אליהם בקול גדול
מי שרוצה להסיר דתו יהיה בחיים, וישב תחת הדגל הזה,
ולא עניהו שום אדם, וכך היה מכריז שלשה פעמים, ולא
עניהו דבר, סיד פתח השער הגן ונכנסו כולם בהרי אף
והרגו בהם הרג רב כאלף וחמש מאות נפשות בכל מיתות
משונות בעולם כג"ל וגם שלשה גאונים הנ"ל נפלו בחרב
הי"ד: ויקחו מהם עשרה רבנים חיים וישיבו כבלי ברזל
על רגליהם וישימו אותם בטשטש עד שיפדו עצמן בעד
י' אלפים זהובים ובתוכם גאון מוהר"ר אהרן הנ"ל בן הגאון
מוהר"ר מאיר נר"ו ראש הישיבה דק"ק לבוב והיונים היו
יודעים שהוא עשיר גדול מאד ויפדה את בנו בכל ממון
שפוסקים עליו:

אחר הריגת היהודים קרבו לגשת אל המבצר למלחמה
ויאמרו להם השרים הלא כרתם ברית אתנו ולמה
הפרתם את בריתכם, ויענו היונים לשרים כאשר עשיתם
עם היהודים והפרתם את ברית בן נעשה לכם מדה כנגד
מדה, ויורו המורים להם מן החומה ויעשו היונים בערטה
וישרפו את המבצר על תילה ויהרגו בהם כל השרים הרג
רב ושללם לבו וחדוכוס הנ"ל קודם מותו עינו גבירתו
ושני בנותיו לפניו, והוא היה איש בריא מאד וישב על
כסא ולא יוכל לעמוד, ובא אליו פותו אחד שהיה עבדו

וסוּחַן בְּרַחִיִּים וְהִסֵּר כּוֹבֵעַ מֵעַל רֹאשׁוֹ בַּפְּנֵי הַדּוֹכִים וְאָמַר
לֹא דֶרֶךְ לִיצְנוֹת וּשְׁחֹק כִּי אֲדֹנִי מִצִּוָּה אֶל עֲבָדָיו, וְאַחֵר
כִּךְ הָיָה מְזִכִּיר לַפָּנִי אֵיךְ הָיָה מַעֲלָה לַעֲבָדָיו וּמִכָּה אוֹתָן
וּמִשְׁעַבֵּד אוֹתָן בְּשִׁעְבוֹד קָשָׁה, וְאָמַר לוֹ עַמּוּד מִכֶּסֶּךְ וְאֲנִי
יוֹשֵׁב תַּחְתִּיךָ לַהֲיוֹת מוֹשֵׁל עֲלֶיךָ, וְלֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמוּד
וּגְרָהוּ מֵעַל כֶּסֶּף וּיְכָרוֹת רֹאשׁוֹ בַּסְּגִירָה עַל הַמִּפְתָּן הַבֵּית
בְּאִזְרוֹתָיו: וְכַאֲשֶׁר עָשׂוּ כֵן שִׁלְם לָהֶם אֱלֹהִים עַל שֶׁהִפְרוּ
בְּרִית עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הַשְּׂרָרִים הַשּׁוֹמְעִים אֶת הַדְּבָר
הַצְדִּיקוֹ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין וּמִיּוֹם הַהוּא וְהַלָּאָה הָיוּ הַשְּׂרָרִים
מַחְזִיקִים יָדָם עִם הַיְּהוּדִים וְלֹא מִסְרוּם בְּיַד הַפּוֹשְׁעִים, וְאִם
עַל פִּי שֶׁנִּשְׁבְּעוּ לָהֶם הַיּוֹנִים כִּמְהָ פַעַמִּים שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ לַשְּׂרָרִים
שׁוֹם דְּבָר רַק לַיְּהוּדִים לֹא הָיוּ מְאֻמִּינִים לָהֶם עוֹד לֹאֵל
זֹאת לֹא הָיָה פְּלִיטָה לַשְּׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל חֲלִילָה:

וַיִּדְּרִי אַחֵר גַּ' יָסִים לַהֲרִיגָה שֶׁלַּחוּ הַיּוֹנִים לַהֲכַרְיוֹ בֵּין
הַרוֹגִים מִי שֶׁנִּשְׁאָר חַי לֹא יֵרָא וַיַּעֲמִידוּ כִּי כָּבֵד עֲבַר
עֲלֵיהֶם הַחֶרֶב וַיַּעֲמִדוּ כְּשֶׁלֶשׁ טָאוֹת נַפְשוֹת אוֹתָן שֶׁנִּפְּלוּ
בֵּין הַפְּגָרִים לַהֲצִיל נַפְשָׁם, וְהָיוּ עֲטוּפִים בְּרַעַב וּבְצָמָא וְקִצַּת
הָיוּ בָּהֶם פְּצָעִים הַרְבֵּה וְלֹא הָיוּ כְּדֵי לַהֲמִית, עוֹד הָיָה קִצַּת
רוּחַ בָּהֶם וְהִלְכוּ לַעִיר הַנִּלְכָּא כְּאֲבִים וְחִלּוּשִׁי וַיַּחֲפִיז וַעֲרוּמִים
וְהִטְבִּיבוּ עִמָּהֶם אֲנָשֵׁי הָעִיר הַיּוֹנִים וְשִׁלְּחוּ לַנֶּפֶשׁ:

וַיִּדְּרִי אַחֵר שֶׁמֶלְאוּ רַעְתָּם בְּקֶק טוֹלְטִישֵׁין חֲזָרוּ הַפּוֹחֲזִים
לְבֵיתָם בְּשֶׁלֶל גְּדוֹל שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב וְאֲבָנִים טוֹבוֹת
וּמִרְגָּלוֹת שֶׁל הַשְּׂרָרִים וְהַיְּהוּדִים וּשְׁבִי רַבָּה שֶׁל נָשִׁים יָפוֹת
וּבְתוֹלוֹת יָפוֹת מֵעַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַם פּוֹלִין וְלִקְחוּ גַם הַעֲשָׂרָה
הַרְבֵּנִים עִמָּהֶם:

וַיִּדְּרִי כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַדּוֹכִים וְהַשְּׂרָרִים הַדְּבָר הַרְעָה הֵזָה מֶה
שֶׁעָשׂוּ הַיּוֹנִים בְּקֶק נַעֲמָרוֹב וְקֶק טוֹלְטִישֵׁין נִבְּהָלוּ

כל שרי פולין ונכנס קנאת בני עמם בלבם כארם של
עכנאי ונגמר עצתם לאסוף עליהם כל שרי פולין לנקום
מהם נקמת אהיהם: ויצו השר הצבא ובצוי הקרדינאל
להכריז בכל מדינת פולין מי שהוא שר וכתב שמו
באיסטרטיא של מלך ילך למלחמה או ישלח עבדו במקומו:
וגם הדוכס ווישנוועטצקי זכר לברכה היה עם חילו במדינת
ליטא כשמעו הדבר היה צער לו על היהודים שבק"ק
נעמרוב כי נעמרוב היו תחת ממשלתו ויאזור חלציו
הוא ועמו כשלש אלפים איש לילך לנעמרוב לנקום מהם
נקמת בני ישראל, ונשבע הדוכס שלא ישקיט לבו עד כי
ירחץ בדם היונים אויביו שהחריבו גם כן הרבה מן המקומות
ממשלתו שבאחורי הנהר ניפור וגורשו מהסתפח בנחלתו
ויהי כאשר קרב סמוך לנעמרוב שלח מן עמו כסה מאות
איש לנעמרוב והרגו מאנשי המקום הרג רב אחר כך
הערימו היונים ושלחו הנשאים אל הדוכס הנ"ל שישלח
להם כסה מאות מעמו לשמור העיר מן הקאזקים והקדרים
והמה יהיו בעוזרם להלחם נגד האויבים בכל כחם ולעבדו
באמת ובתמים מהיום והלאה ונשבעו לו, ויישב הדבר
בעיני הדוכס ושלח אליהם שרים רבים ונכבדים ועמהם
שש מאות גבורי חיל ויקבלו אותם אנשי העיר בכבוד
גדול, אחר כמה ימים שלחו לקאזקין מהרגו ובואו הנה
בלילה ואנחנו נפתח לכם השערים וכן עשו, והרגו כל
השרים השוכבים על מפתחם ונתנו מסון הרבה להקאזקין
שישארו שם לשמור העיר שלא יבאו עוד אליהם שרי עם
פולין, וכן עשו:

ויקרי כשמוע הדוכס הנ"ל הדבר הזה ויחרד מלשלוח
אליהם עוד מעמו והלך משם לנקום נקמת עמו מן

הקאזקין שבשאר מקומות, והלך לקיץ מחנאווקי ויהרג
שם מהקאזקין הרג רב גם בכל סביבותיו: ויהי כשמוע
המ"ל ימ"ש שהדוכוס ווישנוועצקי הולך וקרב אל מחניהו
והכה בעמו מכה רבה והוא במתי טעט רק שלשת אלפים
איש שלח לנגדו שר הצבא שלו הצורר קריוואנס ימ"ש
עם עשרת אלפים איש גבורי היל וצוה להם אם יגברו
ידם שיהפסו להדוכוס הנ"ל חי, אבל השם היה בעזרו
ויצילתו מידם. ויהי כשמוע הדוכוס הנ"ל ועמו שהחיל
גדול של קאזקין באים עליהם וגם בכל מקומות סביבותיו
מפנים ומאחור היו מעם היונים ונתקו מן העיר שלא
יתווכו להם היונים וילכו משם לברדיטשאב כי שם הי'
יושב שר העיר הוואיוודה טישקוויץ ועמו אלף איש גבורי
חיל, ויתחברו שניהם הדוכוס והוואיוודה הנ"ל ועמהם די'
אלפים איש וישימו פניהם להתקרב יותר אל מדינת פולין
כי היו כותבים אל שר הצבא הדוכוס ולאדיסלב דאמינק
שישלח להם מעם פולין לעזור אותם והוא עבב בכיון עם
פולין שלא ילכו לעזור אותם כי ה"ה שונא להדוכוס
ווישנוועצקי, מפני כי לב כל העם היה אחר הדוכוס
ווישנוועצקי שיהיה שר צבא העם מפני שהוא איש חיל
וגבור מלחמה ושמו היה הולך בכל הארץ ולו אך המלוכה
והיה סובר שיפול הדוכוס ווישנוועצקי ביד אויביו: וילכו
שניהם יחדיו הדוכוס הנ"ל עם הוואיוודה הנ"ל עם חילות
שלחם עד פרסה אחורי ק"ק פאלנאה והקאזקין והקדרים
היו דוחקין אחריהם ויתאכפו עוד עליהם היונים כעשרים
אלפי איש וילכו הקדרים והיונים לצור על ק"ק פאלנאה:

(גזירה דק"ק פאלנאה):

י"ה' ביום ג' א' בחדש אב באו הקדרים והיונים לצור
על ק"ק פאלנאה ויערכו מלחמה נגד העיר שהיו

בו השרים והיהודים וירו הסורים מן החומה ולא יכלו לגשת אל העיר כי היו בו שרים עם פולין גבורי חיל לערך שני אלפים, וגם מן היהודים היו י"ב אלפים והיו בהם ג' גבורי חיל, והעיר שהיו בו השרים והיהודים היה עיר חזקה עד מאד בחומה כפולה ומים סביב לה, ולא היו צריכין לשמור אלא מן אותה צד הסמוך לשאר שני מקומות הסמוכין לה שהיו בהם מעט היונים ויעמידו השרים את עבדיהם הגבורי חיל אל אותה הצד שצריך שמירה ביותר לשמור העיר מן השונא ואילין נמורי קרתא היו היוכי קרתא, שהיו אלו עבדי השרים העומדים על החומה ג' טעם היונים שקורין בלשון פולין הידוקין ונעשו ג' מורדים: ויהי ביום ד' ב' בחודש אב לכדו האויבים השני מקומות שהיו בו מעט היונים והשלימו עמהם גם האנשי מקומות לעזור אתם ללחום נגד העיר החזקה שהיו בה השרים והיהודים וילהמו בנגדה כל יום ד' הנ"ל, ויקראו האויבים אל עבדי השרים העומדים על החומה הלא אנשים אחים אנהנו למה אתם עוזרים לשרים ללחום בנו וכי לא טוב לכם לעבוד אותנו מלעבוד לאיש אחר אשר לא טבני עמינו, מיד עבדי השרים מרדו ועשו עצמן כאלו נלחמים בנגדם, והיו מניחים להיונים להעמיד סולמות על החומה ונלכד הבצורה ביום ה' הנ"ל, וברגע אחד היו כמה אלפים יונים שולפי חרב בתוך העיר והתחילו להרוג בעם, וכאשר ראו השרים והיהודים שכלתה אליהם הרעה ונלכדה העיר שרים רוכבי סוסים ברהו לצד אחר, והיהודים האביונים שומרי העיר לא היו מניחים אותם לנוס ונהרגו על קדוש השם בעשרת אלפים נפשות בכל מיתות משונות בעולם בנ"ל ופשטו צוארם

למכת, אם בא יון אחד בבית שהיו בו כמה מאות נפשות
 מיהודים לא היו עומדים כנגדו ויון אחד היה הורג לכולם:
והיה בהוכם איש אחד חכם וגבון ומקובל האלקי ושמו
 מהורר שמשון מק"ק אוסטרפאלו, ובא מלאך המגיד
 אליו בכל יום ולמד עמו סתרי תורה ועשה המקובל הנ"ל
 פי' על הזוהר ע"פ קבלה מהאר"י ז"ל ולא זכינו שיבא
 להדרש, ואמר לו המגיד לפני הגזירה שיעשו תשובה גדולה
 שלא יבא כך הגזירה, ראה ודרש כמה פעמים בב"ה והזהיר
 לעם שיעשו תשובה על הצרה שלא תבא וכן עשו תשובה
 גדולה בכל הקהלות ולא הועילים כי כבר נחתם הגזירה
 רעה, וכאשר באו האויבים וצרו על העיר נכנס המקובל
 הנ"ל לבית הכנסת ושלוש מאות בעלי בתים עמו כולם
 חכמים גדולים וכלם מלובשים בתכריכין ובטליתים על
 ראשיהם ועסקו בתפלה גדולה, עד שבאו האויבים לעיר
 ונהרגו שם כולם בבית הכנסת על אדמת קדש הי"ד וכמה
 מאות שלא הרגו הוכרחו להמיר דתם וכמה מאות הלכו
 בשבי אל הקדרים:

והנה כאשר שמענו בק"ק זסלב שהקדרים והיונים מצירים
 לק"ק פאלנאה כי בכל יום שלחנו שלוחים לק"ק
 פאלנאה וביום ג' הנ"ל לא היה יכול השליח לקרב אל
 העיר מפני האויבים המצירים וכא אלינו השליח ביום ד'
 ואמר לנו הבשורה רעה שהאויבים מצירים לק"ק פאלנאה.
 וק"ק זסלב רק ששה פרסאות מק"ק פאלנאה וברחנו ביום
 ה' הנ"ל מי שהיה יכול לברוח והנחנו לבתים שלנו מלאים
 כל טוב בסחורה ובספרים ובשאר דברים טובים ולא חסנו
 על ממונינו רק להציל נפשינו ונפש בנינו ובנותינו, וברחו
 קצת לק"ק אוסטרפאל הבירה שהיה מטרפולין במדינות

רוסיא והיא עיר גדולה לאלהים של חכמים וסופרים ותורה וגדולה היה במקום אחד: ואני עם בני ביתי וחותני כה"ר אברהם מק"ק זסלב עם בני ביתו ובני משפחתו ברחו לק"ק מעזריטש הסמוכה לק"ק אוסטרא הבירה תחום שבת והיו יושבים בק"ק אוסטרא ובק"ק מעזריטש. הסמוכה לה יותר מעשרת אלפים בעלי בתים, וכל אחד עם בני ביתו והיו רוצים לישוב שם בשבת חזון ובתוך כך יודע הדבר מהמעמד של פאלנאה איך יפול דבר. ויהי כאשר באנו בערב שבת לעת הצהרים בק"ק מעזריטש ובא המגיד אלינו ואמר לנו שהדוכוס של ק"ק זסלב שר הצבא לדמינק יבא ביום זה עם חיל גדול וילך לקראת הדוכוס ווישנ-וועצקי לעזור לק"ק פאלנאה מן הצורים המצירים אותם, ויהי כן ויבא הדוכוס ועמו אלף גבורי חיל וגם עמו הגבור חיל ושמו לאשטש ושאר חילו הולכין אחריו היה לנו שמחה גדולה ואמרנו בודאי אחר שבת חזון נחזור לבתינו כי לא היה רחוק מן ק"ק זסלב רק ד' פרסאות וגם אמרנו שיגאול לאחינו בית ישראל שבק"ק פאלנאה מן צרותם:

ויהי כאשר בא סמוך להכנסת כלה אחזה לנו הלחלה על הבשורה רעה שבא השר ווישווטא שהיה שר ומושל על ק"ק פאלנאה שכרח משם עם כמה שרים ואמר נלכד העיר פאלנאה והרגו לכל השרים והיהודים שבתוכה והאויבים מתפשמים בגדוד עד ק"ק זסלב. והדוכוס ווישנ-וועצקי עם חילו ברחו לק"ק קאסנשין והקדרים והיונים אחריו וקצתם הולכין לכאן ק"ק אוסטרא, וק"ק מעזריטש, אז נבהלו אלופי אדום ופחד גדול נפל על היהודים ולא קמה עוד רוח באיש והכל היו רואין על השר הצבא הדוכוס דאמינק מה יעשה. ויהי בחצי הלילה השר הצבא הדוכוס

דאמינק נסע לאחוריו בזה השער שבא מן פולין כי היה מתירא לילך דרך המלך לק"ק קרעמניץ דרך ק"ק וסלב כי שם היה הקדרים והיונים עם רב והוא הי' מתי מספר וסבב הדרך והלך לק"ק קרעמניץ מ' פרסאות דרך מערות והמתין שם עד שיבאו עוד עם של פולין וילך משם קאסנטיץ. אבל המון העם היו סבורין שהשר הצבא ברה לסדינת פולין אמרו כולם אם בארזים נפלו שלהבת מה יעשו אזובי הקיר, אם השר הצבא ברה אנו מה נעשה הכריזו הפרנסים בק"ק אוסטרא הבירה לסען היחוי שלא ישארו שום יהודי בקהלה וכן בק"ק מעזריטש כי השונא לא היה רחוק מאתנו רק ב' פרסאות וגם לא היינו בטוחים מאנשי המקומות שהיו כלם יונים שלא יפגעו הם בעצמם בנו וכל העם נסו לקולם, מי שהי' לו סוס ועגלה נסעו בסוס ועגלה, ומי שלא הי' לו סוס אע"פ שהיה לו ממון לקנות סוס ועגלה לא הי' מסתין לקנות ולקח אשתו ובניו בידו וגם ברגליו והשליך כל אשר לו בביתו, וגם מי שהיה לו סוס ועגלה והיה לו משא בבדה של סהורה או מספרים או שאר מטלטלים השליך מן העגלה במלון ונתן לבעל אושפיו ברי שיוכל לנס בקל, והיו הולכין באותו שבת חזון שלשה שורות סוסים ועגלות זה אצל זה ברוחב ועל שבעה פרסאות מק"ק אוסטרא עד ק"ק דובנא גדולה באורך היו הולכין סוסים ועגלות סמוכין זה אחר זה ואשר הולכין ברגלים אין מספר ובשתי שעות ביום השבת חזון הנזכר רצו אחרינו שלשה רוכבי סוסים אתר יהודי ושמו רבי משה צורף מק"ק אוסטרא ושני שרים עמו ואמרו לנו למה אתם הולכין כל כך לאט הנה השונאים גם הם אחרינו ועתה הם בק"ק מעזריטש אנהנו בקושי נמלטנו

מהם, מיד היה כל כך בהלה ועת צרה לאחינו בית ישראל אשר אין כמות וכל אחד זרק כן העגלה בלי כסף וזהב שמלות ספרים בדים וכסות כדי שיוכל לברוח מהרה להציל נפשות שלו, והיה מושלך על השדה כסף וזהב שמלות ולא היה שם יהודי שיבקש אותם, באותו פעם נתקיים בנו התוכחה בספס וזהבם בחוץ ישליכו בראש כל חוצות וקצת השליכו הכל כוס ועגלה עם כל אשר לו ועם אשתו וברח לגפשו ביערות והרבה נשים ואנשים שהוליכו בניהם בידיהם בשבאה הצעקה זאת השליכו בניהם מידיהם וברחו לנפשם ביערות ובבירות כאותה פעם נתקיים בנו הפסוק ונסתם ואין רודף אתכם כי היה הכל שקר שלא היו רודפין אחרינו האויבים ולא קרדים רק המורא היה כל כך גדולה עלינו כל השבת הזון עד שכל אחד היה סובר שרודפין היונים אחריו:

ויקרי אחר השבת הזון ביום א' נודע לנו האמת הרבר שהשך הצנא לא ברח לפולין רק נסע לק"ק קרעם-ניץ כנ"ל אז נחה שקטת הארץ וכל א' ברה במתון רב מהיום ההוא והלאה. והלכנו ממקום למקום בעירים ובפרים ושכבנו בראש כל חוצות וגם שם לא מצאנו מרגוע לנפשינו זה חומס זה רוסס זה מואם וזה גועל, ונתקיים בנו הפסוקים ובנויים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לך רגליך וגו' והיו חייך תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויום ולא תאמין בחיך, כי בכל לילה היינו באושפיזא אצל יונים והיינו סבורים שהיון יהרג אותנו בלילה כי כלם היו מורדים ובשקמנו למחר בחיים אנו מברכים ברוך מהיה מתים שנשארנו בחיים:

(גזירה דק"ק אוסטרא ודק"ק זסלב) :

ויהי אחר שכבשו האויבים לק"ק פאלנאה ועשה בהם
ברצונם הלכו משם לק"ק זסלב ובזזו כל שלל
הקהילה והרגו שם כמאתים נפשות הנשאים שם לסיבת
שלא היו יכולין לברוח מחמת חולי וקצתם שמו בטחונם
שיש להם היונים אוהבים שיצילם ויחבאו ביערות עד כי
יעבור זעם וישבו שם זמן רב עד שכמעט פרחו נשמתם
מפני הרעב והצמא ובהרו להם מות מחיים ואמרו נכא
העיר ומתנו שם כי טובים הללי הרב מחללי רעב, וכאשר
כאו אל העיר תפשו אוהבים שלהם אנשי העיר להרוג
אותם ובקשו מהם שיהרגו אותם על בית החיים כדי
שיבואו לקבורה, ומלאו בקשתם והולכי על בית החיים
ונכנסו היהודים בבית שיש על בית החיים והרגו אותם
שם ואח"כ שרפו לבית עם היהודים באש וגדונו בשני
מיתות הרג ושריפה, והשומרים שהיו שם בק"ק זסלב
הפשיטו עורם מעל בשרם חיים והדוכסים שהיו שוכנים
שם מזמן רב השליכו מן קבריהם כפגז טובים ובתי
קבריהם שהיה מן כסף וזהב בזזו ובתי כושרים הרבו
ובית הכנסת שלנו חרבו ועשו לארות סוסים: וכן עשו
בק"ק אוסטרא הבירה ויהרגו כשש מאות נפשות הנשאים
שם כנ"ל :

(גזירה דק"ק קאסנטיין) :

ומשם תזרו והלכו לק"ק קאסנטיין עם כל חילות שלהם
וילך הדוכס ווישנוועצקי לקראתם ויך בהם מכה
רבה וחזר בעיר קאסנטיין והם נהקרו אל העיר והיה
סתירא הדוכס מאנשי העיר שהיו גם כן יונים שלא

ימרדו בו מאחר שהאויבים היונים נכני מבחוק, ויצא מן העיר כל הדרה הדוכס ווישנוועצקי עם חילו והיהודים מי שהיה לו סוס ועגלה הלך אחריו ומי שלא היה לו סוס ועגלה שלא הכין לו על ידי שהיה במחוגו על הדוכס הניל עם חילו שישב בעיר זה הוא נשאר בעיר, והיה כאשר הרחיק הדוכס מן העיר כשיעור מהלך פרסה והאויבים הלכו לעיר ביום שלישי שהיה תשעה באב ונהרגו שלשה אלפים נפשות מיהודים ושללם לבו ובתוכם נהרג הנאון מוהר"ר אשר שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פאלנאה וגם שאר הרבה גאונים שלא נודע לי שמם :

ידי אחר שבזוו לעיר קאסנטיין שלח להם הדוכס ווישנוועצקי עד כמה יחרבו מקומות ויהרגו נפשות הנם אם הם חזקים למלחמה ועם רב יערכו עמו מלחמה על השרה אצל ק"ק ליפווין אצל אמת המים חמשה פרכאות מן קהל קדוש קאסנטיין, ויערכו מערכה מהנה מול מהנה הקאזקין והקדרים מן הצד אחד של אמת המים, והדוכס ווישנוועצקי עם עמו מצד אחד של אמת המים ויתאספו אליהם עוד חילות מצד זה ומצד זה ויבא גם המ"ל ימ"ש עם כל חילו הקאזקין ושאר יונים לערך חמשה מאות אלף איש, ויבא גם שר הצבא הדוכס דאמינק עם כל חילו רכב ופרשים דעם פולין לערך שלשים אלף חלוצי צבא, ויתאספו עוד לזה ולזה וכמו שני חדשים עמדו זה כנגד זה והיו כשש מאות אלף עם היונים ובראשם המ"ל ימ"ש וקריוונאם ימ"ש. ועם פולין היו שמונים אלף כלם גבורי חיל מלומדי מלחמה ובראשם הדוכס דאמינק והדוכס ווישנוועצקי ולהם מאה וחמשים אלף מרכבות ועגלות טעונות אבילה ושתי כסף

יון מצולה

וזהב ושמלות וגנוזי מלכים עד אין שיעור, ולא היו שקולין אלו שש מאות אלף עם היונים, כנגד עשר האלף מעם פולין, כי עם היונים היו כולם בני כפרים ועירים והלכו במקלות וכאיתיהם ולא ניסו ללכת במלחמה רק מלחמה שלהם הוא בצעקות גדולות ומרות כולם יחד צועקים להפחיד העם וכד מלחמה שלהם הוא במרמה גדולה ולא היו בהם מלומדי מלחמה, רק מהקאזקין וקצת מהקדרים לערך עשרים אלף, מה שאין כן עם פולין היו כולם שרים גדולים ומלומדי מלחמה:

ויקרי ביום א' ד' תשרי ת"ס לפ"ק ערכו מלחמה זה כנגד זה ויגברו עם פולין ויכה מהם הדוכס ווישנוועצקי מכה רבה כל יום א' הנ"ל ויום ב' הנ"ל היה הולך וגובר ומכה מעם היונים אלפים ורבבות, אלו לא הניחו השרים מהכות בה' גם ביום ג' לא הניחו לשונאי ישראל שריר ופליט עד שכמעט היה עצה בין היונים לכסור הראשים שלהם לאדוניהם שרי עם פולין ולהשלים עמם לעבוד אותם כבתחילה:

ויקרי בשמוע הצורר חמ"ל ימ"ש עשה תחבולה ושלת ספרים אל השר הצבא דוכס דאמיניק שיעשה לו קצת רווחה ביום ג' וביום ד' יגמרו המלחמה כי כוונתו היה לעכב אותם עד יום ה' כי שני שרי הצבא של הקדרי' היו באים אליו לעזור אותו שם האחד ב"א, והשני טוהא"י ב"א, ועמם סאה אלפים קדרים גבורי חיל והיו ממנו מהלך יום אחד, וימלא הדיכס דאמיניק רצונו לנות ביום ג' ויאמרו הדוכס דאמיניק והוא איוודה מישקעוויץ ווישנוועצקי עד מתי אתה משחית בעם היונים שהם עברינו ומי יתרוש לנו בשדה ושאר מלאכה בבית ועל מי

נהיה שרים אם לא יהיה לנו עבדים אם אנו הורגים לכולם, ויחמלו עם פולין על היונים וינחזו ביום ג' מלחכות אותם אבל הם לא חמלו עליהם כשנפלו עם פולין בידם: **יִיְהִי** ביום ג' לעת ערב באו הקדרים מאה אלף חלוצי צבא אל מחנה היונים, ויעבור הרינה במחנה הקדרים והיונים בתופים ובנורות והצוצרות ותהם כל המחנה ותבקע הארץ לקולם והמחנה עם פולין לא היו יודעין מה השמחה הזאת, וישבו עם פולין מעם היונים איש אחד ויביאותו אל הדוכסים ויאמר להם באו אלינו לעזרת קדרים מאה אלף חלוצי צבא ופני להבים פניהם מי יכול לעמוד בפניהם. ויש אומרים הצורר חמיל ימ"ש כתב ספרים אל שר הצבא הדוכס דאמיניק כדברים האלה שלום לך אדונינו הדוכס הגדול ולאריסלב דאמיניק שר הצבא על עם פולין הנה אני ועמי מחזיקין לך טובה על הטובה שגמלת לנו וחמלת עלי ועל עמי לטוב ביום ג' כנ"ל, ונגד זה אני מזהירך ונתן לך עצה טובה שתמלוט בלילה הזאת אתה וכל העם אשר ברגדיך כי באו אלי העם הקדרים עם רב כחול הים אי אפשר לכם לעמוד בפניהם ובפני עמי ושלא יפול מלכות פולין חלילה ביד הקדרים ונגד שהמלת עלינו נגמולך טובה כל מקומות מסשלתך לא נחרבה כמו שאר שרי פולין. ויהי כשמוע הדוכסים והשרים את הדבר הזה חרדו הרדה גדולה עד מאד ויהי בחצי הלילה ברחו כל הדוכסים והשרים מן המחנה:

יִיְהִי ביום ד' בעלות השחר והנה ראו שאר עם פולין שברחו כל הדוכסים והשרים הראשים שלהם ויברחו גם הם מי שהיה יכול לברוח והניחו כל הקרנות והעגלות

עם האוצרות שלהם אצל שומרי הכלים במחנה ויקומו וינסו כולם ויעזבו את אהליהם את סוסייהם ואת המוריהם וישליכו על הדרך כסף וזהב ובגדים כדי שיוכלו לברוח בקל. ויהי כאשר באו הקדרים והיונים אל המחנה עם פולין וראו שאין שם איש לא האמינו שברחו אמרו בודאי חמה מערימים עלינו לשום מארב בשדה ולבא עלינו מאחור בפתע פתאום וישלחו אחריהם וראו והנה כל הדרך מליאה בגדים וכלי מלחמה אשר השליכו בהפזם ורדפו אחריהם: ויתפשטו היונים והקדרים בכל מדינת פולין ורוסייא וליטא: ובכל המקומות מושבותיהם כששבעו הדבר היו מורדים היונים מיד באדוניהם והיו הורגים לכל השרים והיהודים שנמצאו שם במיתות משונות ועת צרה היה ליהודים אשר כמות לא היה עוד, וכששמעם הדבר הזה ברחו קצתם במקומות החזקות לק"ק בא"ר ולקמינץ פאדאלסקי ולק"ק ברוד ולק"ק לבוב הכירה ולק"ק בסאטש ולק"ק יאזלווין ולק"ק זאלקווי ולק"ק נראל ולק"ק רעמיסלי ולק"ק כעלז ולק"ק סקאל בבית הכותרים ולק"ק זאמשטש וקצתם ברחו למדינת וואלחיי והרבנים ברחו אל המקומות אחורי הנהר ווייסיל:

(גזירת רמדינת ליטא):

ואנשי מדינות ליטא ברחו לק"ק ווילנא ולק"ק הראדנה גדולה ושם לא באו האויבים וכמה קהילות שנתאספו אלפים יהודים שם ונהרבו הקהילות והרגו ליהודים שבתוכם: בק"ק הומיה נהרגו כמה אלפים אין מספר על קדוש השם ומשם נסעו לק"ק סטארידוב והרגו ביהודים הרג רב גם בק"ק צרניאוב ובק"ק באצהין. ובק"ק וולאדווה נאספו שם יהודים הרבה ונהרגו שם כעשרה

אלפים נפשות בכל מיתות משונות ובשאר קהילות גדולות בליטא נהרגו לאלפים ולרבבות יהודים הי"ד: ואנשי ק"ק סלוצק וק"ק פינצק וק"ק בריסק דליטא ברחו קצתם לפולין גדול וקצתם לדנצק על המים על הנהר ווייסל: ודלת עם הנשארים בק"ק בריסק ובק"ק פינצק נהרגו על קידוש השם כמה מאות נפשות, וגם סמוך לק"ק פינצק על השדה ורדפו האויבים אחר כמה מאות עגלות של יהודים שברחו והשיגוה בין המצרים ועשו בהם הרג רב: אבל ביונים שבק"ק פינצק עשו בהם עם פולין נקמה כאשר שמעו שר הצבא של מדינות רימא הדוכוס רדאויל שאנשי פינצק מרדו והכניסו הפוחזים בתוך העיר הלך הוא וכמה אלפים עם פולין עמו וצרו על העיר ויציתו העיר מארבע פינותי' והפוחזים שבתוכה רצו לברוח על המים בספינות וטבעו כלם במים וקצת נשרפו ונהרגו ונקם מהם נקמת בני ישראל: גם אנשי ק"ק סלוצק עשו בהם נקמה ששלחו אל הפוחזים שיבואו לשם מהרה שיש אצלם הרבה יהודים ושרים וימסרו ביד' ולא היה שם יהודי' כי כבר ברחו ולא האמינו לאנשי מקומם שילחמו בנגדם ויהי כאשר קרבו אל שער העיר הפוחזים ויורו אנשי העיר מן התומה ומן שער העיר בקני השריפה הגדולים אשר להם ויכו בהם מכה רבה וינוסו מפניהם וירדפו אחריהם מן העיר ויכו אותם עד הרמה:

(גזירה דק"ק באר).

י"ד אחרי שברחו מן המחנה עם פולין ויבחו הקדרים והיונים כל המחנה בסף וזהב הרבה מאד וקרנות וסוסים חשובים מאד ומלך המי"ל ימ"ש עם כל חיל שלו והקדרים לכבוש עירות החזקות שבמדינת פולין וקצת

מעמו שלח לבבוש ק"ק באר כי שם היו קיבוץ גדול של יהודים והשרים בעיר החזקה: ויהי כאשר קרבו אל העיר ויורו המורים העומדים על החומה ולא יכלו לגשת אל החומה ויצורו על העיר כמה ימים, מה עשו אנשי המקום היונים מתרו חתירה תחת העיר והבניסו דפיחזים בעיר כלילה והתחילו להרוג בעם ויברחו היהודים והשרים אל המבצר החזקה ויחזקו למבצר מאד ולא היו בהם מעם היונים ויצורו על המבצר כמה ימים ויבנו כנגדו דיק וסוללת ויורו עליהם בקני השרפה הגדולים שקורין בל"א רעד"ר ביקס"ן עד שלבדו המבצר, ויהרגו כל היהודים והשרים שבתוכה בכל מיני מיתות משונות בעולם כנ"ל ושללם לבו מספר הרוגים בק"ק בא"ר לערך שני אלפים נפשות היהודים, והצורר המ"ל ימ"ש הלך עם חילו על ק"ק קאסנטיין ומשם לקיק וסלב ומשם לק"ק אוסטרא הבירה ואלו קהלות כבר נחרבו מן היונים, ומשם הלך לק"ק דובנא גדולה גם שם היה מבצר חזק אשר אין כמוה בכל מדינות פולין והוא תחת ממשלת שר הצבא הדוכס דאמינק והנה כאשר ברחו הדוכסים והשרים מן המלחמה נשארו שם כמה מאות יהודים והיו סבורין להנצל בזה המבצר: ויהי כאשר קרבו הפוחזים אל העיר דובנא נכנס שר אחד עם שמונים גבורי חיל מעם הדוכס הנ"ל וסגרו המבצר בדלתים וברית וחזקו המבצר ולא הניחו לשום יהודי ליכנס שם ונהרגו כולם לפני המבצר אסף ומאה נפשות מיהודים, והנה כאשר בא הצורר המ"ל ימ"ש לקיק דובנא ה' מתמיה על חזק זה המבצר ואמר שאי אפשר בעולם לכבוש זה המבצר והשרים הם שוטים שברחו ממנו והיו שם בזה המבצר אוצרות גדולות של יהודים

ושרים ולא בקש לצור עליו מפני חזקתו. ומשם הלך עם כל חילו לק"ק בראר שהיא תחת ממשלת השר הראנו"י שהי' שונא של חמ"ל ימ"ש שבקש לקחת נפשו וההריב לו כל המקומות ממשלתו ובפרט עיר בראר שהי' מטרפולין שלו החריב ושרף אותה באש והיהודים והשרים ברחו בולם למבצר כי היה חזק עד מאד בחומ' בפול' ומים סביב לו והיו שם כמה אלפים יהודים ושרים ויצורו על המבצר ימים רבים ולא יכלו לגשת אל החומה כי יורו אליהם הטורים בקני השריפה והרגו מהם עם רב ולא יכלו האויבים לכבוש אותם אעפ"כ היה להם אימה גדולה מפני הדבר שהי' בפנים מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה ומתו בדבר לערך אלף נפשות יהודים, וכן בכל המקומות החזקות שצרים עליהם האויבים הי' דבר גדול מבפנים :

(גזירה דק"ק לבו"ב הבירה) :

ויהי אחרי הדברים האלה הלך חמ"ל ימ"ש עם כל חילו לצור על ק"ק לבוב הבירה והיא אחד מן הארבע קהלות גדולות שבמדינת פולין והיא עיר גדולה לאלהים של חכמים ושל סופרים, וכאשר באו לשם האויבים היון יושבין שם בערפה לפני המבצר הגבוה העומד מחוץ לעיר לבוב והיו מורים להם מן המבצר הגבוה והרגו מאנשי היונים והקדרים אלפים עד שהיו עם פולין מוכרחים לילך מן המבצר הגבוה מפני שאין להם מים שם, וילכו עם פולין מן המבצר הגבוה אל העיר לבוב ויציתו אנשי המקום כל הבתים שסביב לחומה באש כדי שלא יחבאו שם האויבים סביב לעיר אף על פי כן לכדו האויבים את

מבצר הגבוה ויצורו את העיר מסביב והיה יריאים בעיר
 לילך מן הבית מפני קני השריפה המורים מן המבצר
 הגבוה לעיר ודבר ורעב גדול היה בעיר מחוץ תשכל
 חרב ומחדרים אימה ומתו בעיר ברעב בדבר כעשרת
 אלפים נפשות, והי כאשר ארכו להם שש הימים ולא
 יכלו לכבוש העיר הלכו וסתמו המעינות שמחוץ לעיר
 שכל בני העיר שותין מהם ולא היה מים לעדה לשתות
 ויאמרו כל העדה למה נמות ברעב ובצמא נשלח אל
 האויבים אולי יקחו רכשינו פדיון נפשנו, ושלחו אנשי העיר
 שלוחים אליו שיתפשר עמם ויתנו לו כסף וזהב פדיון
 נפשם, ויטב הדבר בעיניו ויאמר אל עבדיו מה בצע כי
 נהרוג איתם נקח ממון שלהם פדיון נפשם ושלח הוא
 שר האלף שלו ושמו גלאוצקי שהי אחד משרי פולין
 שנשבעו לו ומרד המלכות בגל עם כמה שרים מהקוא-
 קין לעיר להתוכח עמם על ענין הפשר ואח"כ שבאו
 מן העיר של המי"ל ימ"ש שרים רבים ונכבדים ועמהם
 ר' שמעון שתדלין מלכוב שיתובחו עמו ונעשה הפשר
 שיתנו לו כל העיר בין היהודים והשרים מאתים אלף
 זהובים פדיון נפשם, ולא הי בידם ממון כבד הגל ונתנו
 לו כסף זהב ושאר סחורות בזול גדול כמו שהי שזה
 בימים ההם עובר לסוחר ושקלו הכסף וזהב במשקלות
 גדולות כמו עופרת והצי בהנם וינצלו ק"ק לבוב כמצולה
 שאין בו דגים, ולולא ר' רחם על עם בני ישראל שהיו
 שם לאלפים ולרבבות כולם חבמים גדולים ועשו תשובה
 גדולה עד שעלתה צעקתם למרום ונתן השם יתברך בלב
 הפוחזים להתפשר עמם, לולא זאת שהיו במצור עוד
 שבוע אחד היו מתים כל אנשי העיר ברעב ובצמא :

ונסעו משם ויצורו על ק"ק זאלקווא, ובקשו לגשת אל
החומה להעמיד סולמו, וישפכו עליהם מ"י רותחין
מן החומה ויגוסו הפוחזים מפניהם ויורו המורים אתריהם
בקני השריפה ויהרגו מהם רבים, ויתיעצו הפוחזים ויאמרו
הלא טוב לנו לשלוח אל האנשים העירה להתפשר עמם
כמו שעשינו לק"ק לבוב הבירה, וישלחו אל אנשי העיר
ויאמרו אליהם לא טובים אתם מלבוב הבירה שלא יכלו
לעמוד כנגדינו ועשו פשרה עמנו לכן אם תתפשרו עמנו
מיטב ואם לאו נבואה כלנו ונצורה עליכם ונעשה בבי
שפטים גדולים וכיתות משונות כמו שעשינו בשאר
מקומות מושבותיכם : וייטב הדבר בעיני אנשי העיר
שהפוחזים רצו להתפשר עמה ושלחו מן העיר כומר אחד
ושר אחד ויהודי אחד מארץ רוסיא משרניאוב שיעשו
פשרה עמם ונתפשרו שיתנו להם אנשי העיר עשרים
אלף זהובים ו' אלפים לשר האלף שלה ושמנו גלאווצקי
הנ"ל, ויסעו משם וישארו אצלם כמה אלפים קאזקין
לשמור העיר מן שאר קאזקין שלא יצורו את העיר עוד
פעם אחרת. וכן עשו לכל המבצרות שבמדינת פולין קטן
ורומי ופאדאליה וליטא שהביאו אותי במצור ובמצוק :
והעיר החזקה קמיניץ פאדאלסקי וק"ק יאזלוויץ וק"ק
ביטאטש וק"ק קמרני וק"ק בעלו וק"ק סקאל
בבית הכנסתים עמדו כנגדם כל השרים והיהודים שבתוכם
ויורו המורים עליהם בקני השריפה הגדולים ויהרג
מהפוחזים עם רב ולא יכלו הפוחזים לכבוש אותם לא
שום אחד מן החזקות הנ"ל ויסעו מהם בחרפה גדולה
ולא רצו אפילו להתפשר עמם בממון אפילו לתת להם
דבר מועט אבל דבר ורעב גדולה הי' באותן מקומות
הנ"ל ומתו כמה אלפים ורבבות יהודים :

וקי פרעמיסלא היא עיר גדולה לאלהים של חכמים וסופרים הביאו גם כן במצור ובמצוק וכמעט שלא כבשו אותם, וה' מן השמים רחם עליהם ובא עליהם שר אחר ושמו קראנקי ועמו שש מאות גבורי חיל ומלמ את כל העיר בחכמתו אבל עד הנהר סאין כל העירות וכפרים שהיו שם חרבו :

(גזירה דק"ק גיראל) :

ומשם נסעו לקי קנא"ל והביאו את העיר במצור, שם נתאספו רבבות יהודים ואלפים שרים ולא היו בהם אחר מעם היונים והיו שם ג' מקומות גדולות זה אצל זה והיהודים שהיו בתוכם רצו מתחלה לברוח משם ולא הניח שר העיר ואמר להם נעמוד כנגדם ונלחמ' עמם כמו שעשו שאר מקומות החזקים, ואח"כ כשהביאו את העיר במצור בקשו האויבים להתפשר עמהם ונתרצו היהודים להתפשר עמהם והשר העיר לא רצה וילחמו כנגדם שלשה ימים ויהרגו מן האויבים עם רב, אחר כך שלח אליהם הצורר חמי"ל ימ"ש עוד עם רב כחול חים ולכדו את העיר ביום י"ז חשוון ה"ט לפ"ק והרגו מתחילה לשר העיר ושמו לאט"ש והפשיטתו חי, ועשו לו כל מיתות בעולם, אחר כך הרגו ביהודים יותר משנים עשר אלף נפשות בכל מיתות משונות בעולם כנ"ל והרבה נטבעו במים וכסה מאות סגרו עצמן בבית הכנסת ושברו הדלתות והרגו בתחלה היהודים שבתוכה ואח"כ שרפו לב"ה באש עם הרוגים שבתוכה ולא היתה הריגה כמו בכל מדינות פולין כמו בק"ק גיראל והרבה לקחו הקדרים בשביה ואת השלשה עירות שרפו ועשהו כמהפכת סדום.

וסיפרה לי אשה אחת שנשארה שם בחיים בין הרוגים שנשארו כהנה כמה מאות נשים וטף ומעט אנשים שלא הי' להם חמשה ימים שום דבר למאכל ואכלו בשר אדם וסן הרוגים חתכו אברים וצלו באש ואכלו וכמה אלפים הרוגים שאכלו אותם הכלבים והחזירים והנשאים שלחו דק"ק פרעמיסלא אנשים לשם יעמהם בעד כמה מאות זהובים בגדי פשתים לתכריכין והביאו אותם לקבורה השם ישלם להם גמולם :

(גזירה דק"ק ואמושטש) :

ויסעו משם הצורך המייל ימ"ש עם כל חילו הקדרים והיונים עם רב כחול חים ויצורו על ק"ק ואמושטש והיא עיר חזקה אשר אין כסוה בהומה כפולה וחפירת מים סביב לה ומיד שבאו האויבים לשם שרפו אנשי העיר כל הבתים הסמוכים לחומה שלא יחבאו שמה האויבים. ולא הניחו לאויבים לגשת אל העיר כהלך הצי פרסה רחוק מן העיר ועשו כן ימים רבים; ובתוך זה הזמן נתפשטו בכל קהלות סביב להם ועשו הריגות גדולות בק"ק טאמישוב ובק"ק שעכרשין ובק"ק טורבין ובק"ק רובשוב ובק"ק טרניגראד ובק"ק בילגריי ובק"ק גוריי ובק"ק קראשניק עשו הרג רב ובכמה אלפים ורבבות יהודים, גם במדינת וואלין בק"ק לאדמיר ובק"ק לובעמלא ובק"ק לויצק ובק"ק קרעמיניץ ואגפיהם עשו הריגות גדולות כמה אלפים יהודים. ובק"ק קרעמיניץ לקה צורך אחד סבין של שוחט ושחט כמה מאות ילדים מילרי העיברי ושאל לחבירו אם זה כשר או טריפה ואמר זה טריפה והשליך לכלבים, ואחר כך לקה אחד ופרע לבית השחיטה

אמר זה כשר ובדקו כמו שעושין לגדלים ומלאים וישאורו
במוט בכל רחובות העיר והכריז מי רוצה לקנות גדלים
ומלאים, השם ינקום דמם גם בין המצרי אצל ב"חאוו
השיגו הפוחזים כמה מאות עגלות עם יהודי והרגו לבלם,
גם בשאר קהלות אשר אי אפשר להעלות הכל בכתב
והחרבו יותר משבעה מאות קהילות כל המקומות עד
הנהר ווייטיל: ויצורו על העיר זאמושטש ימים רבים
ולא יכלו להם האויבים לכבוש כי חי' שם שר ראש אי'
מעם אשכנז ושמו ווייאור עם ששת אלפים גבורי חיל
מעם אשכנז ויורו עליהם מן החומה בקני השריפה ויהרגו
מהם עם רב אבל דבר ורעב גדול חי' בתוך העיר ומתו
כמה אלפים יהודים: ויהי כי ארכו להם שם הימים עשו
האויבי' תחבולה וכמעשה הכשפים נחש שרף תחת
השמים ולקחו להם לאות אם ישי' פניה אל העיר ונכבשה
העיר לפנינו ואם ישים פניה אלינו נסים בפניהם ויהי
בהצי הלילה ראו עלה הנחש תחת השמים ויעמדה כמו
הצי שעה ופניה אל העיר אחר כך הפכה אל מחנה
קאוקין והקדרים וראו שזה סימן רע להם ורעה כנגד
פניהם מיד שלחו אל יושבי העיר ואמרו להם הלא טוב
לבם להתפטר עמנו כמו שעשה לבוב הבירה מלכות ברעב:
וידוי כשמוע אנשי העיר הדבר הזה הקדימו נעשה לנשמע
ונתפשרו עמהם שיתנו להם יושבי העיר עשרים
אלף זהובים, אחר כך קרכו הקדרים והיונים אל החומה
והביאו הרבה שבויים לפדות ופרו היהודים שבתוך העיר
כמה מאות שבויים השם ישרם להם גמולם:
ויסיע הצורר חמ"ל ימ"ש עם כהנהו היונים והקדרים
וישם פניו ללכת על ק"ק לובלין הבירה, והיא אי'

מארבע קהילות גדולות במדינות פולין ואין כמוה בכל
מדינות פולין בתורה וגדולה ובגמילות חסדים, ובני העיר
נסו כשם אל אחורי נהר ווייסל והניחו שם כמה טאות
בעלי בתים דלות העם עם ממון הרבה לגמול חסד עם
עניי עיר וביותר עם הנמלטים במקומות מושבותיהם :
ובין כך נסעו כל השרים והדוכסים של מלכות פולין לק"ק
קראקא הבירה מטרפולין של מדינת פולין לסנות עליהם
מלך שלא יהא המדינה כצאן בלי רועה : ויתועדו שם
השרים והדוכסים ולא יכלו להשוות ביניהם את מייסלוך
עליהם קצתם היו רוצים שימלוך הקרדינאל כגניזן
קאזימר יר"ה, וקצתם היו רוצים קראלוס אחיו, וקצתם
היו רוצים שימלוך השר של זיבן בערגין במדינת אונגרין
ושמו ראקאצי :

ויהי כשמוע הצורר המ"ל ימ"ש הדבר שלח שלוחיו
ל"ק קראקא אל הדוכסים והשרים לאמר אם
ימליכו עליהם למלך את הקרדינאל כגניזן קאזימר יר"ה
או ישוב מעליהם ולא ילחם עוד כנגדם, ויהי כשמוע
הדוכסים והשרים ויטב בעיניהם הדבר וימליכו עליהם
למלך את קאזימר יר"ה בן שני של המלך זיגמונד הנ"ל :
ויהי בשנת חמשת אלפים ת"ט לפ"ק בהודש חשוון גבהר
אדונינו המלך קאזימר יר"ה ויגדל מלכותו ויפיל
שונאיו תחתיו יראה זרע ויאריך ימים כי הוא מלך בשר
וירא אלהים ואוהב ישראל, ולקח לו לאשה את אשת
אחיו ולאדיסלב הכלך שמת :

ויהי כשבת המלך על כסא מלכותו כתב מיד ספרים
אל הצורר המ"ל ימ"ש שילך וישוב לביתו עם כל
מחניהו ומה שיש לו טענות דברים עם מלכות פולין הוא
יפשר אותם שיהיה מלתא דשוי לתרווייהו :

וַיִּדְרִי כַּאֲשֶׁר נָסַע הַצּוֹרֵר חֲמִיל יִמְ"שׁ עִם מַחְנֵיהוּ לִכְבוֹשׁ
 קָ"ק לֹבְלִין הַבִּירָה וְלֹא הָיָה רַק דִּי פִּרְסָאוֹת מִקֵּץ
 לֹבְלִין בָּא אֵלָיו כְּתֵב הַמֶּלֶךְ שִׁישׁוֹב לְאַרְצוֹ מִיד קֶבֶל כְּתֵב
 הַמֶּלֶךְ בְּשִׁטְחָהּ וְשֶׁב לְאַרְצוֹ וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ מִן הַמִּלְחָמָה
 כֹּל יָמוֹת הַחֹרֶף, וּבֹדָאֵי הַזִּכּוֹת גְּדוֹל שֶׁל קָ"ק לֹבְלִין
 יִשְׁגְּמְלוּ חֹסֶד עִם אֲחֵיהֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל הַנִּמְלָטִים מִן הַחֶרֶב
 עִם הַחַיִּים וְעִם הַמֵּתִים הִיא שְׁעִמְדָּה אֱלֹהִים שֶׁנִּצְלָו מִן
 חֶרֶב הָאוֹיֵב, אֲבָל כֹּל זֶמֶן שֶׁהִיָּה הָאוֹיֵב סָבִיב לֹבְלִין הִיתָה
 הָעִיר סוּגֶרֶת וּמְסוּגֶרֶת אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא וְהִיָּה דָּבָר גְּדוֹל
 בְּעִיר וּמֵתוּ יוֹתֵר מִעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים נַפְשׁוֹת יִהּוּדִים :

גַּם בֵּין אוֹתָן יִהּוּדִים הַנִּמְלָטִים אַחֲרֵי הַנֶּהָר וַיִּיטָל הִיָּה
 דָּבָר גְּדוֹל כֹּכַל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם וְהָיוּ זוֹרְקִין אֶת
 מִתֵּיהֶם בְּאִישׁוֹן לַיְלָה עַל בֵּית הַחַיִּים שֶׁלֹּא יִרְגִּישׁוּ בָּהֶם
 הָאוֹמּוֹת וְיִהְיוּ שִׁמְחִים עָלֵי גִיל וְיִשִּׁישׁוּ כִּי יִמְצְאוּ קֶבֶר וְלֹא
 הִיָּה כִּשְׂאֵר דָּבָר בֶּר מִנֵּן, רַק הָיָה חֹלִים שֶׁנִּקְרָא חוֹלֵי חוּ"ב
 מִפְּנֵי מִרְדַּת הַדֶּרֶךְ וּבִהְלָה. וְהִרְבָּה אֲבִיּוֹנִים שֶׁלֹּא הִנִּיחוּם
 הָאוֹמּוֹת לִבְנֵם לִבְתֵּיהֶם וּשְׁכָבוּ בְּרֹאשׁ כֹּל חוֹצוֹת וּמֵתוּ
 מִפְּנֵי צָנָה וּמִפְּנֵי רָעַב, וְאִישׁ אֶת אֲחִיו לֹא יַעֲזוּרוּ, וְאֵב
 אֶת בְּנוֹ לֹא יִרְחֹם, וּמֵתוּ בְּאוֹתֵי חוֹלֵי יוֹתֵר מִן מֵאָה אֲלָפִים
 נַפְשׁוֹת הַשֵּׁם יִשְׁמְרֵנוּ וְיִצִּילֵנוּ. וַיִּדֹּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד כִּסְף
 וְזָהָב וּבַגְדִים שֶׁהִיָּה לֶחֶם מִיֹּתֵר הַפְּלִיטָה מִכְרוּ כִּסֶּף וְזָהָב
 בְּעֵד חֲצִי שֵׁי, וּבַגְדֵי מִשִּׁי וְשֹׂאֵר בַּגְדִים בְּעֵד שְׁלִישׁ שׁוֹי,
 וּסְפָרִים לֹא הָיוּ נִחְשָׁבִים לְכֹלֹם כִּי אֵין קוֹנֵה הַתּוֹרָה הִיתָה
 מוֹנַחֶת בִּקְרֵן זֹוִית : כִּי כִסֶּף וְזָהָב וּבַגְדִים הָיוּ קוֹנִים
 אוֹמּוֹת הָעוֹלָם :

וַיִּדְרִי כַּשְׁמוֹעַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָאוֹיֵבִים חֲזְרוּ לְאַרְצָם וְהַשְׂרִים
 הַחֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם לָשׁוֹב לְבֵיתָם וּלְמִקְוָם חֲזְרוּ גַם

בן בני ישראל לביתם אל המקומות שהיו שם גם כן שרי פולין וחזרו כך עד ק"ק וסלב ומשם והלאה לא היה באותו זמן לא שר ולא יהודי כי היו בכל מקומות פוחזים הרבה והיו מתיראי השרים ליסע לשם: ובק"ק אוסטרא ובק"ק וסלב ובק"ק קארעץ היו מעט הדוכוס ראמינק יר"ה ועם הדוכוס קארעצקי לערך ב' אלפים אנשי חיל והיו בושחים היהודים שם על ה' ואח"כ עליהם והיו סבורים שימצאו טרף לנפשם ולנפש ביתם ואולי ישלמו להם אנשי עירה מה שחייבים להם:

(גזירה שניה דק"ק אוסטרא):

ויעשו אנשי העיר ק"ק אוסטרא בערמה ויטיבו עם היהודים בתחלה ובתבו ספרים בכל מקומות סביבותיהם אל היהודים מן העיר אוסטרא שישבו לביתם ולא יתיראו מפני הקאזקין, כי המלך עשה שלום עמם. והיהודים האביונים היה להם שטחה גדולה כי היו סבורים שהאמת אתם, וגסעו לק"ק אוסטרא לערך ג' מאות נפשות וכאשר היו שם ג' שבועות מן ר"ה אדר עד יום ג' ה"י אדר ת"ט לפ"ק, שלחו אנשי העיר אוסטרא אל הקאזקין שסביב להם שיבואו מחרה לשם כי אצלם הרבה יהודים ושרים מעט פולין והמה יהיו בעזר: והיו כחצי הלילה ד"ט אדר הנ"ל באו כמה אלפים קאזקין לק"ק אוסטרא, והרגו שם לכל השרים והיהודים על מטותיהם ולא נמלטו משם רק ג' יהודים וראש אחד מהשרים עם שמנים איש אנשי חיל, וירדפו הקאזקין אחריהם והשרים נסו לפניהם עד אשר הנתקו מן העיר כמה אלפים יונים וחזרו השרים פניהם אל היונים הרודפי' ויכו בהם עם רב ומעט מהם שנמלטו לעיר:

ויהי כשמוע השרים והיהודים שבק"ק זסלב ובשאר קהילות סביב לק"ק אוסטרא ברחו כלם לנפש', קצתם לק"ק דובנא גדולה ולק"ק אוליק, וקצתם לק"ק קרעמינץ :

ויהי כשמוע המלך קאזימר יר"ה והשר שהיונים עדיין עמדו במרד' עשה שר הצבא להשר פירלי ושלח עמו כשלשים אלף איש לילך להלחם על היונים, וילך שר הצבא פירלי וכל מחניהו לק"ק אוסטרא ונקם נקמתו מאנשי העיר ועשה בהם שפטים גדולים, ומשם הלך לק"ק זסלב ויערוך מערכה גדולה אצל המקום חדש של ק"ק זסלב סמוך למבצר נגד היונים עושי כמה נקמות באנשי העיר זסלב ויתחברו אליו שם כמה מאות רלות עם היהודים גבורי חיל וילכו גם כן להנקם מאויביהם : וישלח שר הצבא פירלי מעם פולין וכמה מאות מיהודים אל המקומות סביבותיהם שהיו שם מעם היונים המורדים וילחמו כנגדם ויכו בעם היונים מכה רבה וילכדו כל המקומות בכל אשר יפנו יצליחו : וגם הוואיווד' קאמינעצקי ושמו לנצקרונסקי הוא גבור מלחמה היה עמו כמה אלפים גבורי חיל בק"ק אז האוויץ תשעה פרסאות מק"ק זסלב ויך הוא גם כן ביונים מצד אחר מכה רבה, והיה להם הצלחה גדולה כל ימי עומדים במערכה בק"ק זסלב י"ב שבועות עמדו שם במערכה ועשו נקמות גדולות ביונים כאשר עשו בן שלמו להם :

וילך השר הצבא פירלי עם כל מחניהו מק"ק זסלב להקרב אל הוואיוודא לנצקרונסקי ע' מחניהו וילך השר צבא פירלי עם מחניהו עד העי' צהינסקי קאמין ושם התחבר אליו הוואיוודי לנצקרונסקי עם מחניהו וערכו שם מערכה גדולה :

וַיֵּדֶי כֹאשֶׁר שָׁמַע הַצּוֹרֵר חֲמִיל יִמִּישׁ שֶׁהֵעַם פּוֹלֵין הִלְכוּ
עָלָיו לְמַלְחָמָה וְהִתְרִיבּוּ כִּמְהַ מְקוֹמוֹת מִהַיּוֹנִים
וְהָבּוּ בָהֶם מִכָּה רַבָּה וַיְהִי כַּמִּתְרִישׁ כִּמּוֹ שֶׁלֹּשׁ חֲדָשִׁים,
וּבֵין כֵּךְ וּבֵין כֵּךְ אֶסְפָּה הוּא כָּל חִילוֹ וְשָׁלַח אֶל מֶלֶךְ
הַקְּדָרִים שִׁיבָא הוּא עִם כָּל חִילוֹ:

וַיֵּדֶי כֹאשֶׁר שָׁמַע שֶׁר הַצָּבָא פִּירְלִי שֶׁהַיּוֹנִים וְהַקְּדָרִים
מִתְאַסְּפִים פַּעַם שְׁלִישִׁית וַיִּשְׁלַח כִּפְרִים וְהוֹדִיעַ אֶל
הַמֶּלֶךְ קְאוֹיִמֶר יִרְיָה שִׁיגְזוֹר עַל כָּל מְדִינַת פּוֹלֵין שִׁיבּוֹאוּ
כָּל הַשָּׂרִים יַעֲזוֹר אֲחֵיהֶם בְּמַלְחָמָה, וְכֵן עָשָׂה הַמֶּלֶךְ וְצוּהָ
לְהוֹצִיא כְּרוֹז בְּכָל מְדִינַת מַלְכוּתוֹ מִי שֶׁהוּא שֶׁר וְכַתֵּב
שְׁמוֹ בְּאִי־סִרְטִיָּא שֶׁל מֶלֶךְ יֵלֶךְ לְמַלְחָמָה אוֹ יִשְׁלַח עֲבָדָו
בְּמִקְוֵמוֹ בְּאִיבּוֹד שְׂרָרָה שְׁלוֹ מִי שֶׁלֹּא יֵלֶךְ לְמַלְחָמָה, וַיִּתְּמַחְמוּ
הַשָּׂרִים לֵילֶךְ בְּסִרְכַּבְתָּם כְּנֶהוֹג שְׁלָהֶם וְהַקְּדָרִים וְהַיּוֹנִים
הָיוּ כְּחֹל הַיָּם וּמִתְרוֹ לֵלְכַת וְכֹאשֶׁר קָרְבוּ הַיּוֹנִים אֶל
הַמַּחֲנֶה פּוֹלֵין נִסְעוּ מִחֲנֶה פּוֹלֵין עוֹד שֶׁשֶׁת פְּרִסְאוֹת עַד
קֶקְ בִּירְסוֹשֶׁט וּבִרְאֵשׁ וְשֵׁם בָּא אֲלֵיהֶם מִקֶּקְ לְבֹב הַדּוֹכּוֹם
וַיִּשְׁנֹעַצְקִי וְהַשָּׂר הָרֵאנִי גִיסוֹ וְעַמָּהֶם כִּמְהַ אֲלֵפִים גְּבוּרִי
חֵיל וַיַּעֲרֻכוּ מִחֲנֶה פּוֹלֵין מַעֲרֻכּוֹת שְׁלָהֶם בְּעִיר זְבֹאֲרָשׁ
וַיִּהְיוּ הָעִיר מֵאֵד וַיִּשְׁפְּבוּ סָבִיב לְעִיר סוֹלָלוֹת וְדִיק וּמִי
סָבִיב לָהֶם:

וַיֵּדֶי כְּרִיָּה אֶב תִּיט לִפְיָק בָּא צֹר הָאֵין הַמֶּלֶךְ שֶׁל
הַקְּדָרִים וְעַמּוֹ קְדָרִים עִם רַב כְּחֹל הַיָּם וְהַצּוֹרֵר
חֲמִיל יִמִּישׁ וְעַמּוֹ הַיּוֹנִים עִם רַב כְּחֹל הַיָּם וַיִּצְרוּ עַל
הַמַּחֲנֶה פּוֹלֵין סָבִיב כְּנֶגֶד כִּי לֹא יִכְלוּ לְגַשֵּׁת אֶל הַמַּחֲנֶה
כִּי יוֹרוּ הַמּוֹרִי מִן הַחֹמֶה בְּקִנֵּי הַשְּׂרִיפָה הַגְּדוֹלִים וַיִּהְרְגוּ
בָהֶם לְאֲלֵפִים וּרְבֻבּוֹת וַיִּצְרוּ כֵּךְ עַל מַחֲנֶה פּוֹלֵין שְׁכַעָה
שְׁבֻעוֹת עַד שִׁמְתּוֹ הָרַבָּה שָׂרִים בְּרַעַב, וְשֶׁר צָבָא פִּירְלִי

ג"כ מה במערכה, ויהזק הדוכס ווישנוועצקי את לב העם ועשה ספרים כמו שכתב המלך אליו שיבא לעזור להם ועם פולין הרבה עמו, ולא היה דברים מעולם כי אין יוצא ואין בא אליהם, והוא עשה רק לחזק לב העם, לולא זאת היו מוסרין את עצמן ביד האויב מפני הרעב הגדול שהיה במחנה פולין והיה אוכלים הסוסים והכלבים מפני הרעב, ולפעמים עשה הדוכס ווישנוועצקי הפירה תחת הארץ והלך עם חילו וגיסו השר הראנוי עם חילו ויפלו בפתע פתאום על המחנה היונים והקדרים סביב ויך בהם מכה רבה אלפים ורבבות, והוא הלך בראש כלם כדי לחזק לב העם שלא יבא מורך בלבם:

ויהי בשמוע המלך קאזימר יר"ה שמתנה פולין היא במצור ובמצוק מן הקדרים והיונים ויאסיר הוא מרכבתו: והלך המלך בכבודו ובעצמו למלחמה ועמו כעשרים אלף איש גבורי חיל ואחריו היו מתאספים כל שרי פולין ולא היו סמתין עליהם והלך עם עשרים אלף לעזור את עמו שהם במצור, וכאשר בא סמוך למצור של הקדרים והיונים ויסבבו כמה מאות אלף קדרים ויונים את המלך ומחנהו ותחרד כל המחנה ותסת לבם בקרב' ולא שלף איש את חרבו מן מחנה המלך, ויפן המלך כה וכה וירא כי אין איש מלחמה ויקצוף המלך מאד על עמו וחמתו בערה בו וכמעט שלא תפסו הקדרים את המלך וישם פניו ללכת דעיר ובאראו עם מחניהו כי העיר הזאת קרובה לנוס שכה והיא מצער ויאמר המלך אל עמו אסלמה נא שמה הלא מצער היא ותחי נפשי וימלט שמה המלך וכל מחנהו, וילחם עם הקדרים והיונים מן העיר ובאראו כמו שני ימים ובין כך ובין כך שלח המלך את

השר אוסלינסקי משנה שלו אל המלך הקדרים להתפשר עמו ולעשות עמו שלום ואחר כך הצורר חמ"ל ימ"ש בעל כרחו יענה אמן : מיד פסקו בללחום כנגד המלך : וצר הא"ן המלך של הקדרים נסע עם כמה מאות קדרים לעיר ובאראו לדבר עם המלך בעצמו ולהתוכח עמו על ענין הפשרה, ונתפשרו שהמלך יר"ה יתן לו שני מאות אלף זהובים כנגד מה שחייב לו מקדמת דנא ליתן דבר קצוב מס בכל שנה ולא נתן לו, ובתנאי שיתנו ג"כ השני שרי צבא לפדות בעד כאה אלפים זהובים ונתן לו המלך למשכון המה שרים גדולים עד שישלח לו המעות :

י"ה כאשר שמע הצורר חמ"ל ימ"ש שהקדרים נתפשרו עם המלך ירא לנפשו ונסע גם כן לעיר ובאראו אל המלך ונפל לרגליו של המלך ובכה ויתחנן לו ואמר כל מה שעשה השרים בעצמם גרמו להם ודבר עם המלך כמה ענינים אשר לא נהגלה לשום אדם, אבל המלך בעצמו מתגאה לדבר אתו ודבר עמו על ידי סליץ ונתפשר עמו ש"לך וישוב לביתו עם כל מחניהו ולשם ישלח המלך המשה שרים גדולים שנקראו בלשון פולין קאמיסאריין ויתוכחו על ענין הפשר בין עם היונים ועם פולין, כי בקשת של חמ"ל ימ"ש ה"י שיהיו שלשים אלף קאזקין שלא יתנו מס המלך והשרים כמו שהיה מקדמת דנא, ואותן ל' אלף יחא רשות בידו לברר כאיזה מקומות שיושב בעיניו, הן ממקיטות שהם תחת ממשלת המלך, הן תחת ממשלת השרים, והעיר טשהדין עם כל אנפיה יהיה שלו לעולם ועד לו ולזרעה, גם ה"י או אחר מן הקאזקין יהיה אחד מן השבעה וואיוודס וישב בכל פעם בבית וועד עם המלך, וכן המלך יגזור על היהודים שלא

ידורו באותן מקומות שידורו שם קאזקין מאלו שלשים אלף, וכן שאר הנאים הרבה שלא היו אפשר בעולם, ורחק אותו המלך באותו הפעם שישב לביתו והמשה שרים קאמיסארי יפשרו אותו :

יִידִי אחר הדברים האלה חזרו הקדרים והיונים לבית, ועל הדרך עשו הקדרים נקמות גדולות בעם היונים שבעירות וכפרים שמרדו במלך, ויש אומרים שהמלך נתן להם רשות שיתרבו איתן מקומות שהיו שם מורדים ושרפו לק"ק אוכטרא ואנפי' וק"ק זסלב ואנפי' וק"ק קרעמינעץ עם אנפי' וק"ק בזליאה ואנפיה וק"ק סמינאב ואנפי' עד קאמינץ פאדאלסקי, על עשרים פרכאית אורך ורוחב הכל הרבו ושרפו המקומות, והעם היונים היושב בהם קצת מהם הרגו בחרב, ורובבות יונים לקחו הקדרים בשביה, ולא נשארו רק אותן הנחבאים ביערות וכאגמים, ונקם השם בהם נקמת ישראל והם בעצמן הצדיקו עליהם את הדין, ותשקט הארץ מן המלהסה כל שנת ת"י לפ"ק ושנת ת"א לפ"ק עד חג הפסח :

יִידִי אחר חג המיכות ת"י לפ"ק חזרו לבית' ועל מקומם השרים של פולין, וג"כ שארית ישראל יתמי דיתמי, והיו חסרים ודלים וגם שם לא מצאו מנוח כי היו יוקר גדול ולא היו שום מחיה בעולם, כי האומות בני היונים הדלים מתו לאלפי' ולרכבות ברעב ולא היו כל כך רעב ללחם רק היו נפישו נפחי כפן דלית איכר מפני שגזלו מהם הקאזקין והקדרים כל מסוגי ורכושם, והיונים העשירי' קצתם בורחים אל אחורי חנהר ניפור אל הקאזקין כי היו מתיראים מן השרים שלא ינקמו מהם נקמתם, וקצת' אף על פי שהיו לו ממון הפך בקרקע שלא יגזלו השרים

ממנו ועשה עצמו כעני והיהודים האביונים אף שהיו בדלי דלות היו נראין בעיני המון עם והשרים שהם עשירים וכל אחד קאמר הב הב המלך והשרים היו רוצים מם ולא הי' להם ממון שום פרוטה והיו נותנין המעשר מן כל מה שנשאר להם יתר הפליטה הכסף וזהב ובגדי' והיו נותנין להם בחצי שוי' ואחר כך באו הוצאות אחרים כמו לאנשי מלחמה וכיוצא בו ונותנין המעשר כמו עישורייטא דרבי עד שלא נשאר בידם המעשר, והדלות הולך וחזק אף על פי כן היו נותנין שבת ותודיה להקב"ה שהי' שלום, ובמקומות שהיו דרים הקאוקין הי' שם טשא ומתן טוב כי היו הכל עשירים ומלכים מן גולות יהודים ושרים, רק שלא הי' יכול שום שר או יהודי לבא שמה עד שנעשה הפשר עמהם ולא היו דרים שם יהודים ושרים רק עד ק"ק פיללויטש ועד ככלל ולא יותר, והיו תופסין הקאוקין כל מדינת רוסיא על מאה פרסה אורך ורוחב למשכון עד שיתפשו עמהם השרים כנ"ל :

בימים ההם עשה המלך יר"ה פסק בכל מדינות מלכותו מי שהמיר דתו מחמת אונסו רשאי לחזור לדתו, וחזרו כל האנוסים להיות יהודים והיו דרים בכל מקומות מושבותיהם במקומות שהמירו ונעשו יהודים בפרהסיא בכל מקומות שהיו יהודים דרים שם, ובמקומות הקאוקין שלא היו יהודים דרים שם באותו פעם כמצוי המלך עליהם, נסו האנוסים שם ונשים שנשאו הקאוקין לנשי' ברחו ג"כ לאותן מקומות שהיו יהודים דרים שם, ונעשו יהודים כמה מאות אנוסים, ובכל מקומות שנעשו בהם הריגות נשארו כמה מאות נערים קטנים ותינוקות קטנות שהמירו, ולקחו אותן היהודים מיד העמים ביד הזקה

וכתבו לכל אחד קמיע מאיזה משפחה הוא על ידי דרישה
ותקירה ותלו הקמיע על צוארו. והרבה נשים נעשו עגונות
והרבה אלמנות נעשו עגונות בשביל שנפלו לפני היבם
שהלך למדינה אחרת ועשו להם גאוני ארץ דארבע ארצות
יצאו הרבה תקנות הגונות : ותקנו הענית ציבור לכל
מדינות פולין ביום עשרים בחודש סיון לדורות בו ביום
שנעשו הריגות נעמרב בידוע לכל שהיה קהילה ראשונה
שמסרו עצמן להריגה על קדושת השם זכות יעמוד לנו
והשם ינקום דמם :

ויהי אחר הרברים האלה גדל המלך את הדוכס ווישנוועצקי
על כל השרים ועשהו שר צבא על כל מחנה פולין
ולא קבל עליו להיות שר צבא עד שיתן לו הגדולה כל
ימי חייו, אף כשיבואו שני שרי הצבא שנשבו ביד הקדרי
לא יקחו ממנו הגדולה אז ילך הוא עם כל מחנה פולין
אל אחורי הנהר נויפור ויכניע לקאזקין תחת ידו כי ה' ^ה
הטובה עליו וישבו איש אל אחותו :

ויהי כשמוע הצורר המיל ימיש את הרבר, היה מתירא
לנפשו שמא יתרצה לו המלך, ולב כל העם הי
אחר הדוכס ווישנוועצקי מיר שלח המיל ימיש אל מלך
הקדרים שיוציא שני שרי צבא של מדינת פולין מבית
כלא והוא יתן לו הסותר דמי פדיון נפשם שנשארו
חייבים, לא מפני אהבתם אלא מפני שנאת הדוכס
ווישנוועצקי שלא יהיה שר צבא, וכן עשה מלך הקדרים
והוציאם לחירות את שני שרי הצבא אשר שם האחד
פאטאצקי, ושם השני קאלינאפסקי, ויתמחו המלך וכל
השרים על שהוציאם מלך הקדרים לחירות ולא ידעו
באיזה סיבה והושיבם המלך על כנם כבראשונה ;

בימים ההם עלה הצורך המיל ימ"ש עם כל מחניהו על מדינת וואליהיי והחריבם על שהתביאו כסה שרים וירודים ועל שלקחו הוואלהין מיר הקדרים ביד חזקה כמה מאות שבויים והוציאו לחרות; ובחזרתן ממדינות וואליהיי הביאו שלל גדול וטכרו הרבה ליהודים אבל לא ניווק שום יהודי כי ה' שלום עם היהודים באותו פעם:

ובימים ההם כרדו גם היונים אשר במדינת מאסקווי במלך פולין ויתלקחו אליהם אנשים ריקים מן הקאזקין: והצורך המיל ימ"ש כתב ספרים אל המלך שאל ידאג עבור מרידת המסקוויטר שהוא ילך עם הקאזקין שלו וילחם עמהם ויכניעם תחת המלך, אבל המלך הבין בחכמהו כי תואנה הוא מבקש ועשה שלום עם המאסר קוויטר בעל כרחו:

בימים ההם שלח המלך פולין שרים רבים ונכבדים שקורין בלשון פולין קאמיסארי להתפשר עם הקאזקין ולא יכול להתפשר עמהם כי בקשו דברים רבים שהיה נגד המלך והשרים והמשיכו הדברים עד חג הפסח תי"א לפ"ק:

וידי קודם פסח הני"ל התאספו הקדרים והיונים פעם רביעית ושתו בני ישראל בחג הפסח ארבע כוסות התרעלה והרגו כמה מאות יהודים וכמה מאות הלכו בשביה אל הקדרים וצרות אחרונות משכחות הראשונות: ויברח יעקב פעם רביעית ויגוסו כל בני ישראל עד ק"ק לבוב הבירה: וחלך המלך יריה בכבודו ובעצמו נגדם למלחמה ועמו שלש מאות אלף אנשים גבורי חיל של עם פולין ושמונים אלף איש אשכנזים וצרפתים וספרדים גם אלף אנשי חיל מהיהודים; ושלש מאות אלף איש מעם

פולין נשאר סביב לובלין שלא יהיו עם פולין בכנופיא אחת מפני הרעב ומיום הוסדה מדינת פולין עד עתה לא הי' כל כך הרבה עם פולין ביחד כמו בימים ההם, והקדרים והיונים היו עם רב כחול הים אשר לא יספר מרוב :

ויערוך המלך מערכה גדולה ותקע אהלו בבית הכומרים בק"ק סקאל, ושאר עם המלך ערכו מערכה בין ק"ק סקאל וק"ק ברעסטיצקא, ועמהם שני שרי הצבא והדוכס ווישנוועצקי: ויבאו הקדרים והיונים בפתע פתאום עליהם בצעקות גדולות ובקלות משונות כמנהגם ואמרו נפור על עם פולין ונכה אותם כפעם בפעם, והם לא ידעו כי הי' אתנו ועם המלך יר"ה, ויכו בתחלה בעם פולין, אחר כך גבר יד עם פולין וחזקו עם האשכנזים את ידם ואזרו חיל ויכו בקדרים והיונים מכה רבה ויכם וירדפו עד חרמה: ומלך הקדרים ברח לארצו בחרפה גדולה ובמתי מעט ולקה עמו בשביה את הצורר המיל ימ"ש על שלא הודיע לו שהמלך פולין יש לו כל כך עם רב וחרפה הוא לו על שברח במתי מעט ואבד כל עמו. וכל שריו הגדולים הלכו בשביה אצל המלך פולין ובתוכם בן אחיו של מלך הקדרים ושאר עם הקאזקין היו במצור כמה ימים מעם פולין, ויקומו וינוסו בנשף ויעזבו את אהליהם ואת סוסייהם ועגלות מלאים כל טוב וכל המטחנה כאשר היא וינוסו לנפש. והמלך יר"ה שב לביתו עם שריו ועבדיו בשמחה גדולה ולב טוב ביום שוב למנחה תי"א לפ"ק. וישלח מלך הקדרים ספרים אל המלך יר"ה שיוציא לחירות בן אחיו ויתן לו תמורתו האויב שלו הצורר חט"ל ימ"ש, שהיה בימים ההם בשביה אצלו, וגם ארבע אלפים שרים גדולים מעם פולין הנתונים בשביה אצלו, יתן לו

תסורת בן אחיו, ולא רצה המלך והשיב למלך הקדרים
בגאותו שיהזוק לצורר חמ"ל ימ"ש מאד והוא יקח אותו
מירו כביתו להודיע שגם על הקדרים יבא המלך פולין
ועמו למלחמה, וישלח המלך את שני שרי הצבא שלו
והדוכס ווישנוועצקי ועמהם ק"ן אלף איש גבורי חיל
לכבוש ערי היונים במדינת רוסיא ואחר כן ילכו למלחמה
על הקדרים, וכן עשו והלכו וכבשו הערים שבמדינת
רוסיא מתון מתון :

בעת ההיא נתקנאו השרים כהדוכס ווישענצקי שהולך
וגדול ונתנו לו סם המות להשקותו וסת הדוכס
ווישענצקי זכר לברכה. והניח אחריו בנו בן ט"ו שנים
והוא ג"ב גבור מלחמה וימלא מקום אביו. ויהי כשמוע
מלך הקדרים שמת הגבור חיל הדוכס ושני שרי הצבא
באים עליו למלחמה התפשר עם הצורר חמ"ל ימ"ש ונתן
חמ"ל ימ"ש פדיון נפשו שמנה עשר פעמים ק' אלפים
והוביב וחוק ידו, ויהאכפו הקדרים והיונים עם רב בחול
הים פעם חמישית להלהם נגד המלך פולין: ונתהדש
מלחמה גדולה בפולין אחר ימים טובים תי"ב לפ"ק והמשיך
המלחמה עד היום הזה פעם השונא גובר, ופעם גבר יד
המלך, ובני ישראל הולכים ודלים ונוסף לזה יש דבר
גרול בכל מדינת פולין ומתו בק"ק קראקא ובשאר קהילות
במדינת פולין בקיץ תי"ב לפ"ק יותר מעשרים אלף נפשות
השם ירחם עליהם: ועד היום הזה יש במדינת פולין הרב
ורעב ודבר גדול בכל הארץ וצרות אחרונות משכחת
לראשונות ובכל יום ויום צרתה מרובה מחברתה בערב
יאמרו מי יתן בוקר ובבוקר יאמרו מי יתן ערב, ונתקיים
בהם הפסוק גם כל הלי וכל מדוה אשר לא כתוב בספר

התורה הזאת וגו' והפיצך ה' בכל העמים טקצה הארץ ועד קצה הארץ: מה נאמר מה נדבר ומה נצטדק אם נאמר שלא חטאנו הלא עונינו ענו בנו שחטאנו ואלקים מצא את עון עבדיו, וכי הקביה עביר דינא בלא דינא, אבל נוכל לומר את מי אשר יאהב ה' יוכיח, גם נוכל לו' עליה מטקדשו תחלו אל תקרא ממקדשו אלא ממקודשו, ומיום שנחרב ביה צדיקים נתפסים בעון הדור:

ועתה אתחיל לכתוב הנהגה של מדינת פולין שהיה כולה על דרך צדק וישר ונכון וקיים:

דאמרינן במסכת אבות שמעון הצדיק היה משרי אנשי כנסת הגדולה הוא היה אומר על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים: רשבי"ג אומר על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום: כל אלו ששה עמודים שהעולם עומד עליהם נתקיימו במדינת פולין:

עמוד התורה הספורסטת אין צריכין רא"י שלא היה כל כך הרבה תורה בכל תפוצות ישראל כמו במדינת פולין, בכל קהילה וקהילה היו הופסין ישיבות, והיו מרבין שכר לראש ישיבה שלהם, כדי שיוכל לתפוס ישיבה בלא דאגה ולהיות תורתו אימנתה, ולא יצא הר"י כל השנה מפתח ביתו לחוץ אם לא מכית המדרש לבית הכנסת וישב תמיד יום ולילה ועסק בתורה: וכל קהילה וקהילה היו מחזיקים בחורים ומספיקים להם סמון דבר קצוב בכל שבוע שילמדו אצל הראש ישיבה: והיו מחזיקין לכל בחור לפחות שני נערים שילמדו אצלו שיוציא גפ"ת מן הפה מה שלמד ויהי רגיל לפלפל, והיו נותנים לנערים

אכילה מקופה של צדקה או מן התמחוי : ואם היה קהילה של חסידים בעלי בתים היו מחזיקין לא פחות משלשים בחורים ונערים, והיה בחור אחד עם שני נערים אצל בעל הבית א', ולפחות שהיה אוכל הבחור תמיד על שלחנו כאחד מבניו אעפ"י שהיה לבחור הספקה מן הקהל היה בעל הבית מותר לו אכילה ושתיה מה שצריך : וקצת בעלי בתים הנדיבים היו נותנים גם לנערים להיות מאוכלי שלחנו תמיד ג' נפשות והיו נותנים אכילה ושתיה כל השנה, וכמעט שלא היה בית בכל מדינות פולין שלא היו לומדים בו תורה, או הבעל הבית בעצמו היה לומד, או בנו, או חתנו, היו לומדים, או בחור א' מאוכלי שלחנו, ולפעמים היה כולם יחד בבית א' : היו טקיימין כל ג' דברים שאמר רבא במסכת שבת פ"א אמר רבא דרחים רבנן הוה ל"י בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוה ל"ה חתנות רבנן, דרחיל מרבנן הוא גופיה הוה צורבא מרבנן : ולכן היו בכל קהילה וקהילה הרבה חכמים, אם היו קהילה מחסידים בעלי בתים היו שם עשרים חכמים שנקראו בשם מורינן, או בשם החבר, והראש ישיבה היה על כולן וכל החכמים היו נכנעים תחתיו והיו הולכין אצל הר"י על הישיבה : וכך היו סדר הלימוד במדינת פולין הזמן היו מה שהבחורים והנערים היו מחויבין ללמוד אצל הרא"י ישיבה, בקיץ מר"ח אייר עד ט"ו באב, ובחורף מר"ח חשוון עד ט"ו בשבט, ואחר ט"ו בשבט או ט"ו באב היו רשות ביד הבחורים או הנערים שילכו ללמוד בכל מקומות שירצו : וכר"ח אייר עד חג השבועות, ובחורף מר"ח חשוון עד חנוכה, היו לומדי כל בני ישיבה גמרא פרש"י ותוספת בהתמך גדולה ולומדין בכל יום הלכה דתינו עמוד אחד

גמרא עם פירש רש"י ותוספות נקרא הלכה, והיו הולכין כל החכמים והבחורים שבקהילה וכל מי שיש בו ריה תורה על הישיבה אצל הראש ישיבה, והראש ישיבה לבד ישב על כסא וכל החכמים ושאר בני ישיבה נצבים עליו סביב לו, והיו מפלפלין זה עם זה בהלכה קודם שבא הר"י על הישיבה, וכשבא הר"י על הישיבה כל א' הי' מקשה לר"י מה שקשה לו בהלכה והוא מתרץ לכל אחד ואחד, אחר כך שתקו כול' והר"י אמר מה שתידש בהלכה ואחר שאמר כל החדושי' אמר הראש ישיבה חילק דהיינו שמקשה בגמרא או ברש"י או בתוספות שדבריהם סותרים זה את זה מקשה קצורים או סתירות בגפ"ת ומתרץ אותם והתירוצים ג"כ סותרים זה אל זה ואמר על קשי' א' תירץ שני ובדומה לזה עד שהלכה עומדת על ביר' ולפחות אינן הולכין מן הישיבה עד אחר צהרים בקיץ; ומחג השבועות או מחנוכה ואילך עד חג הפסח או עד ר"ה הראש ישיבה אינו מרבה כל כך בחילוקים והוא לומד עם החכמים פוסקים ארבע שורות בביאורים, ועם הבחורים הוא לומד רב אלפס או שאר ספרים, ועל כל פנים עוסקין ג"כ בגמרא פרש"י ותוספות עד ט"ו באב או ט"ו בשבט, ומכאן ואילך עוסקין עד הפסח או עד ר"ה בפוסקים או בשאר ספרים לבד, ובמה שבועות לפני ט"ו באב או ט"ו בשבט הראש ישיבה הזה מכבד לבני ישיבה שלו כל אחד ואחד שיאמרו חילוקים על הישיבה במקומו הן לחכמים הן לבחורים והם היו אומרים החילוקים והראש ישיבה שומע אליהם והי' מפלפל עמהם כדי שיחדדו הבני ישיבה; והיו לומדים בכל מדינות פולין מסכת א' כסדר הששה סדרים, ולכל ראש ישיבה הי' שמש א' שהלך מדי יום

ויום מחרד לחדר שילמדו הנערים הן עניים הן עשירים
 והזהיר להם כל ימות השבוע שילמדו ושלא יטיילו ברחוב.
 וביום ה' בשבוע ה' מחויבים לילך כל הנערים בקבוץ
 יחד אל הגבאי הממונה על תית ושאל אותי הגבאי מה
 שלמדו בכל השבוע, ומי שאינו יודע שום הדבר מה
 שלמד או שמעה בדבר אחד, השמש הכה אותו בשבטים
 גדולים בציוי הגבאי ועשה לו גם שאר חרפות גדולות
 בפני הנערים כדי שיהיו לו זכרון שילמדו בשבוע אחרת
 יותר טוב. וכן בערב שבת הולכין כל הנערים בקבוץ יחד
 אל הראש ישיבה לשאול אותם מה שלמדו בכל השבוע
 כנ"ל, בזה היה מורא ופחד גדול על הנערים ולמדו
 בתמידות. גם בשלשת ימי הגבלה או בחנוכה היו מחויבים
 הבחורים והנערים לחזור לימודים כל מה שלמדו באותו
 זמן, וכנגד זה נתנו להם פרנסי הקהילה מתנת ממון דבר
 קצב. כך היה המנהג עד ט"ו באב או ט"ו בשבט. ואחר
 כך נסעו הראש ישיבה עם כל בני ישיבה שלו הבחורים
 והנערים על היריד שהוא יומא דשוקא, בקיץ היו נוסעין
 על היריד זמלב ועל היריד יעריסלב. ובחורף על היריד
 לבוב ועל היריד לובלין. ושם היו רשות ביד הבחורים
 ונערים שילכו ללמוד באיזה ישיבה שירצו ללמוד שם
 והיו בכל יריד ויריד כמה מאות ראשי ישיבות וכמה
 אלפים בחורים וכמה רבבות נערים וסוחרים יהודים ועמים
 להבדיל היו כחול הים, כי מסוף העולם ועד סופו היו
 באים על היריד. ומי שתיה לו בן או בת להתחתן נסע
 על היריד ושם עשה חיתון כי כל אחד מצא שם דמיונו
 וזוגו. ונעשה כמה מאות חיתונים בכל יריד ויריד ולפעמים
 אלפים חיתונים, ובני ישראל אנשים ונשים היו הולכין

ביריד בבגדי מלכות כי היו חשובים בעיני מלכות ובעיני העמים ובני ישראל היו רב כחול הים, ועכשיו נתמעטו בעונותינו השם ירחם עליהם, וכבוד גדול הי' לראש ישיבה בכל קהילה, ודבריו נשמעין הן לעני' הן לעשיר ולא המרו איש את פיו ובלערו לא הרים איש את ידו ואת רגלו ותגזור אומר ויקום והיה בידו מקל ורצועה להכות וללקות ולקנוס ולעשות חרפות לעובדי עבירה ולהקן תקנות ולגדור גדר להפריש מאיסורים ואע"פ כן היו אוהבים לראש ישיבה ומי שהיה לו מנה יפה כגון תרנגולים פטוסים וברבורים אבוסים ודגים טובים היה מכבד בו לר"י במחצה או בכולם ושאר מתנות ממון או כסף וזהב אין שיעור. גם בב"ה רוב מי שקוני' מצות היו מכבדים לר"י, ולראש ישיבה הי' חיוב להיות שלישי מן העולין לקרות בתורה בשבת ויום ראשון של יום טוב עכ"פ ואם היה הר"י כהן או לוי היה חיוב שלו להיות כהן או לוי או אחרון אע"פ שהיו הרבה כהנים או לויים בב"ה. ולא יצא אדם בשבת וי"ט מבית הכנסת עד שהלך מתחילה הראש ישיבה ואחריו בני ישיבה שלו ואחר כך כל הקהל והיו מלוין אותו עד ביתו, וביו"ט הלך כל הקהל אחריו לביתו להקביל פניו ברגל. ומה נתקנאו כל החכמים והיו לומדים בתמידות שיבואו גם כן לידי מעלה זו להיות ראש ישיבה באיזה קהילה ומתוך שלא לשמה בא לשמה ומלאה הארץ דיעה :

עמוד עבודה יש בזמן הזה תפלה במקום עבודה שני ונשלמה פרים שפתינו, והיה התפלה מיוחד על אדני פז בראש היו חברה שמשכימין לפני עלות השחר לשומרים לבוקר להתפלל ולקונן על חרבן הבית וכעלות

השחר היו משכימין בני החברה של תהלים ואמרו תהלים כמו שעה אחד לפני התפילה וסיימו תהלים בכל שכווע: וחלילה שיעבור ארב בבקר זמן תפלה כשינה ולא ילך לבית אם לא באונס גדול. ואם הלך לבית לא יצא אדם משם למשא ומתן שלו עד ששמע דברי תורה מפי שום חכם או פרש"י על התורה או נביאים או כתובים או משניות או דינים מה שלבו היה הפך ללמוד, כי היו בכל בתי כנסיות כמה כתות של חכמים שהיו מלמדים לאחרים בבית ביד אחר התפלה ערב ובוקר ומקיימים ילכו מחיל אל חיל יראו אלהים בציון:

עמוד גמילות חסדים. היה אין שיעור לגמילות חסדים שבמדינת פולין: בראש בהכנסת אורחים אם בא חכם או דרשן אחד אורח אף בקהילות שהיו פתקן בשביל האורחים לא היו צריך תיה לבזות כבודו לקבל פתק, רק הלך אל איזה פרנץ מקהילה להתארח באשר ייטב בעיניו ובא שמש הקהל ולקח הקיבוץ מאתו והראה הקיבוץ אל הגבאי או אל פרנץ החורש אשר יהי' כימים ההם ונתנו לו מתנה כפי ראות עיניהם ושולחין לו עם השמש דרך כבוד והתארח אצל בעל הבית אחד כמה ימים שירצה. וכן שאר האורחים. שקבלו פתקין היו נותנין לו פתק אחד והתארח אצל בעל הבית אחד אשר עלה בגורלו כמה ימים שירצה האורח ולכל הפחות היה פתק א' ג' ימים, ונתנו לו אכילה ושתייה ערב ובקר וצהרים ואם היו רוצים לילך לדרכם היו נותנין להם צדה לדרך ושולחין אותם על כוס ועגלה כן קהילה לקהילה. ואם באו מארץ סרחקין או מסקומות אחרים בחורים או נערים או בעלי בתים או בתולות, היו מלבישים אותם מיד ומי שרוצה לעשות

מלאכה היו נותנין לבעל מלאכות, ומי שרוצה לשר' היו נותנין אל הבי' לשר', ומי שירצה ללמוד היו שוכרים מלמד שילמוד אצלו, ואח"כ בשנעשה בתור חשוב לקחו עשיר אחד לביתו ונתן לו בתו וכמה אלפים זהובים לנדוניא והלכישו בגדי מלכות מאן מלכי רבנן ושלח אותו לאחר נשואין ללמוד חוץ לביתו בישיבות גדולות, אח"כ כשבא לביתו אחר ב' או ג' שנים היה המיו שלו מחזיק לו ישיבה בביתו והיה מפזר ממון לבעלי בתים חכמים גדולים שילכו אליו על הישיבה כמה שנים עד שנעשה ג"כ ראש ישיבה באיזה קהילה : ואף כשלא היה הנער בחור חשוב באותו זמן רק כשהיה לו לב טוב ללמוד שאפשר שיהיה חכם כשילמד בא לפעמים עשיר אחד שהיה לו בת קטנה ונתן לו אכילה ושתיה ומלבושים וכל צרכו כמו לבנו ושכר לו מלמד עד נעשה כלי מוכן, ואחר כך נתן לו בתו כנ"ל אין לך גמילות חסד גדול מזה. וכן לבתולות עניות היו תיקונים יפים עד מאד בכל מדינה ולא הגיעה שום בתולי עניה לבת י"ח שנה; שלא נשאת לאיש והרבה נשיב צדקניות נוסקות במצוה זאת השם ישלם להן גמולם וירחם על שארית ישראל :

עמוד הדין. היה במדינת פולין כמו שהיה בפני חרבן הבית בירושלים, שהיו מושיבין בתי דינן בכל עיר ועיר, ואם לא רצו לדין לפני ב"ד שבעירו, הלכו אל ב"ד הסמוך, ואם לא היו רוצים לדין לפני ב"ד הסמוך הלכו לדין לפני ב"ד הגדול : כי בכל מדינה ומדינה היה ב"ד הגדול, כגון ק"ק אוסטרא הבירה היה ב"ד הגדול במדינה וואלין ובאוקריינא וק"ק לבוב הבירה היה ב"ד הגדול במדינת רוסיא : וכן היה הרבה קהילות גדולות

כל אחת ביד הגדול במדינה שלהם. ואם ראשי קהילות
מתדיינים זה עם זה הולכין לדון לפני פרנסים דארבע
הארצות יצאו שהיו יושבים ב' פעמים בשנה בקיבוץ יחד
מכל ראשי הקהילה פרנס אחד וצרפו להם ששה גאונים
מארץ פולין והם הם נקראים ארבע הארצות: והיו יושבים
בכל יריד לובלין בין פורים לפסח, ובכל יריד יערסלב
בחדש אב או אלול, והפרנסים דארבע הארצות היו כמו
סנהדרין בלשכת הגזית והיה להם כח לשפוט כל ישראל
שבמלכות פולין ולגדור גדר ולתקן תקנות ולענוש אדם
לפי ראות עיניהם וכל הדבר הקשה יביאו אליהם ושפטו
הם, ופרנסים דארבע הארצות היו בורדין להם דיינים מן
המדינות להקל מעליהם המשא והמה נקראים דייני
מדינה וכל דיני ממונות בא לפני דייני מדינה, ודיני קנסות
ודיני חזקות ושאר דינים הקשים בא לפני פרנסים דארבע
הארצות יצאו, ומעולם לא בא דין ישראל לא לפני דייני
עמים ולא לפני שום שר ולא לפני המלך יר"ה, ואלו היה
הולך בר ישראל לדון לפני דייני עמים היו מענישים אותו
בחרפת גדולות לקיים ואויבינו פלילים:

עמוד האמת, שהיו בכל קהילה ממונים על המשקולת
ועל המדות ועל שאר משא ומתן שיהיה הכל
באמת ואמונה:

עמוד השלום, שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את
עמו בשלום, והיה בפולין כך הרבה תורה שלא
היו ג' יושבין בסעודה שלא היו בניהם דברי תורה, כי
הכל מפלפלין בהלכה או במדרשים תמוהים כל זמן האכילה
לקיים ותורתך בתוך מעי:

ושלם להם הקב"ה גמולם הטוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאס אותם ולא הפר בריתו אתם, ובכל מקום אשר דרך כף רגלם בתוך אחינו בית ישראל גמלו עמהם חסד גדול, בראש אחינו בית ישראל הנותנים בצרה וכשביה בין הקדרים הוליכו אותן הקדרים קנסטנטינא הגדולה עיר ואם ישראל ולק"ק סלוניקו המהוללה ולשאר קהילות בארץ תוגרמיו ולארץ מצרים ולארץ ברברואה ושאר מדינות הפוצות ישראל, ופדו אותן בדמים יקרים כנ"ל ועד היום הזה לא יפסקו ידיהם מלפדות שבויים המביאים אליהם בכל יום ויום השם ישלם להם גמולם :

והנמלטים מחרב האויב בכל מדינת אשר דרך כף רגלם כגון במדינת מעהררין ומדינת איכטרייך ומדינת פיהם ומדינת אשכנז איטליא הטיבו עמהם באכילה ושתיה ולינה ובמלבושים ובמתנות מרובות לכל אחד לפי חשיבותו ועושינן להם שאר טובות, וביותר בארץ אשכנז עשו יותר מכדי יכלתם והלך לפנייהם צדקתם להגן עליהם ועל כל ישראל במושבותם : וישבו כל ישראל בשלום כשליה במקהליהם : וזכותם יעמוד לנו ולבנינו : שישמע ד' צעקתינו. ויקבץ מארבע כנפות הארץ נדחינו : וישלח לנו משיח צדקינו. במהרה בימינו : אמן סלה :